

EIK Kind telt

INFORMATIE EN INSPIRATIE
VOOR LOKALE ACTOREN
IN HUN STRIJD TEGEN ARMOEDE

ANNELINE GEERTS
DANIELLE DIERCKX
LIEF VANDEVOORT

*In opdracht van Vlaams Minister voor Innovatie,
Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding, Ingrid Ieten*

VOORWOORD

Beste lezer,

Voor u ligt het methodiekenhandboek 'Elk kind telt'. Als minister maar zeker ook als moeder vind ik het belangrijk deze boodschap uit te dragen om een brede beweging tegen kinderarmoede op gang te trekken. Te veel kinderen in Vlaanderen krijgen niet alle kansen die ze verdienen. De laatste jaren blijft het aantal kinderen dat onder de armoedegrens zit, hardnekkig schommelen tussen de 10 à 11%. Ook al behoren we hiermee tot de beste van Europa, het feit dat 1 op 10 kinderen niet alle kansen krijgt in het welvarende Vlaanderen, is onaanvaardbaar.

Onze eigen Kind en Gezin-indicator noteerde in 2011 opnieuw 9,7% kinderen geboren in een kansarm gezin. Kijken we naar de jongste 'kinddeprivatie-index' van UNICEF waar kinderarmoede wordt afgemeten aan 14 items zien we dat België op het vlak van kinderarmoede slechter scoort dan de Scandinavische landen waar kinderopvang en de combinatie werk/gezin veel beter is uitgebouwd dan bij ons. (www.unicef.be). Als Vlaamse regering hebben we een Kinderarmoedeplan opgemaakt en werken we aan méér kinderopvang en gezinsondersteuning, kleinere kleuterklassen, plaats voor ouders en kinderen in de Huizen van het Kind, méér sociale woningen, werk/welzijnstrajecten enz. Maar we kunnen het niet alleen. Een brede maatschappelijke mobilisatie hierrond is broodnodig. Lokale besturen die dicht bij de mensen staan, kunnen hier

in een cruciale rol spelen. Daarom hebben we de projectoproep ‘lokaal werk maken van de aanpak van kinderarmoede’ nu al voor de 2e maal verspreid. Uit de eerste projectoproep is gebleken dat deze heel wat dynamiek teweegbracht en het thema zeer duidelijk op de agenda plaatste van lokale actoren. De financiële steun bleek voor vele lokale besturen de aanzet om mooie initiatieven in regulier lokaal beleid te verankeren. Deze goede praktijken inspireerden ons tot het maken van dit methodiekenhandboek. Het moet de lokale actoren ideeën geven en concrete handvaten aanreiken om kinderarmoede aan te pakken. In dit boekje vindt u daarom heel wat voorbeelden van concrete projecten, een opsomming van sterktes en zwaktes en een reeks bruikbare tips om aan de slag te gaan. Binnen het lokaal sociaal beleid is het absoluut noodzakelijk dat gemeentebesturen concrete acties inschrijven voor het bestrijden van kinderarmoede. Dit boekje kan daarbij een hulp zijn.

Allen samen moeten we erin slagen om kinderarmoede een halt toe te roepen, dat zijn we verschuldigd aan de toekomstige generaties want hoe men het draait of keert, ELK KIND TELT!

Ingrid Lieten

*Vlaams Minister bevoegd voor de coördinatie
van het armoedebestrijdingsbeleid*

INHOUDSTAFEL

Inleiding 7

1. Over het belang van het bestrijden van kinderarmoede

- 1.1 Onthutsende cijfers 9
- 1.2 Risicofactoren 10
- 1.3 Focus op de jongste kinderen 10
- 1.4 Opgroeien in armoede 11

2. Belangrijke dimensies van kinderarmoede

- 2.1 Materieel welzijn 13
- 2.2 Huisvesting en leefomgeving 15
- 2.3 Opvoeding en onderwijs 18
- 2.4 Gezondheid 23
- 2.5 Subjectief welbevinden 24

3. Wat kunnen lokale actoren doen?

3.1. Stap voor stap

Stap 1.

Meten is weten 29

Stap 2.

Samen sterk 32

Stap 3.

Vele handen maken het werk licht 34

Stap 4.

Geen geld, geen zaken 40

3.2. Kenmerken voor succes

Kenmerk 1.

Participatie: de kinderen en hun ouders als bijzondere partner 43

Kenmerk 2.

Op het lijf geschreven: maatwerk gevraagd 45

Kenmerk 3.

Lage drempels en een goede toeleiding 45

3.3. Inhoudelijke aandachtspunten

Aandachtspunt 1.

Vroege interventie bij specifieke risicogroepen 48

Aandachtspunt 2.

Een familievriendelijk beleid 49

Aandachtspunt 3.

Kwaliteitsvolle leefomgeving en vrijetijdsbesteding 50

Aandachtspunt 4.

Toegang tot kwaliteitsvolle kinderopvang en onderwijs 52

Aandachtspunt 5.

Een omvattende strategie 54

Aandachtspunt 6.

Het garanderen van kinderrechten 55

4. Inspirerende voorbeelden: projecten in de praktijk

4.1. Materieel welzijn 57

4.2. Huisvesting en leefomgeving 64

4.3. Opvoeding en onderwijs 71

4.4. Gezondheid 84

4.5. Subjectief welbevinden 88

4.6. Het netwerk 92

4.7. Een omvattende strategie 97

Bibliografie 103

A close-up photograph of a child's face, showing their eyes, nose, and mouth. The image is overlaid with a semi-transparent red filter. The child's expression is neutral, and their teeth are slightly visible. The background is out of focus.

Elk
kind
telt

INFORMATIE EN INSPIRATIE VOOR LOKALE ACTOREN IN HUN STRIJD TEGEN ARMOEDE

“Niet handelen
tegen armoede
is een vorm
van institutionele
kindermishandeling”

Inleiding

Met deze uitspraak raakt Prof. Dr. Peter Adriaenssens de kern van de zaak¹. Een samenleving kan en mag kinderarmoede niet tolereren en moet die met verenigde krachten bestrijden. Kinderen zijn onze toekomst en kinderarmoede raakt het hart van onze samenleving.

Armoede is een complexe problematiek en de bestrijding ervan vergt een integrale aanpak waarbij alle beleidsniveaus samenwerken en hun verantwoordelijkheid opnemen. Met dit boekje willen we organisaties en beleidsverantwoordelijken ondersteunen die op lokaal niveau werk (willen) maken van de aanpak van kinderarmoede. Het boekje biedt informatie en inspiratie voor die lokale actoren. Daarvoor halen we de mosterd uit onderzoek en uit jarenlang experimenteren in de praktijk.

Sinds 2010, het Europees Jaar van de strijd tegen armoede, zijn meer cijfers beschikbaar over de situatie van kinderen in armoede. De cijfers verfraaien niet bepaald het beeld van onze samenleving, maar ze maken duidelijk hoe groot de nood is aan een integrale aanpak van het probleem. De focus op die erg kwetsbare doelgroep, jonge kinderen, maakt het probleem nog nijpender. Het lot van kinderen raakt ons allen.

Maar ook uit economisch oogpunt kunnen we ons niet veroorloven om al dat menselijk kapitaal verloren te laten gaan. Zo stelde Nobelprijswinnaar Economie James Heckman dat investeren in de vroegste levensjaren het hoogste rendement oplevert.²

In dit boekje schetsen we het belang om sterker in te zetten op kinderen en jongeren, opdat zij niet in armoede moeten leven. We besteden bijzondere aandacht aan de allerkleinsten. De cijfers gidsen ons daarbij. Een aantal belangrijke randvoorwaarden en valkuilen worden geduid en een aantal concrete projecten worden beschreven.

¹ Jaarboek 2008 Armoede en Sociale Uitsluiting

² De Heckman curve, die aangeeft hoeveel return elke geïnvesteerde euro oplevert per leeftijdscategorie, is leidend in de Europese discussie rond 'early childhood education and care'.

Elk
kind
telt

INFORMATIE EN INSPIRATIE VOOR LOKALE ACTOREN IN HUN STRIJD TEGEN ARMOEDE





1 Over het belang van het bestrijden van kinderarmoede

1/¹ Onthutsende cijfers

Anno 2010 leefde in Vlaanderen 11% van de kinderen tussen 0 en 17 jaar in een huishouden dat moet rondkomen met een inkomen onder de nationale armoederisicodrempel (973 euro/maand voor een alleenstaande en 2043 euro voor een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen).³ Kinderen van 0 tot 2 jaar lopen het hoogste armoederisico: in Vlaanderen groeit 12% van die jonge kinderen op in een arm gezin.

Het armoederisico ligt beduidend hoger voor kinderen in eenoudergezinnen (28%) en kinderen in gezinnen waar niemand werkt (69%) of waar er slechts beperkt wordt gewerkt (52%). Ook kinderen in een gezin dat de gezinswoning huurt (28%), kinderen in een gezin waarvan minstens 1 ouder de nationaliteit heeft van een land van buiten de Europese Unie (44%) en kinderen in een gezin zonder hoogopgeleiden (17%) lopen een hoger risico om in armoede op te groeien.

Ook Kind en Gezin (2010) toont schrijnende cijfers inzake kinderarmoede. Volgens de kansarmoede-index⁴ van Kind en Gezin vond 8,6% van de geboorten in de periode 2008-2010 in Vlaanderen plaats in een kansarm gezin. De provincies Antwerpen en Limburg scoren het hoogst. Daar betreft het ruim één op de tien kinderen. Het risico om in een kansarm gezin geboren te worden ligt opvallend hoger bij allochtone kinderen. Bijna een kwart van hen wordt geboren in een kansarm gezin.

³ 60% van het mediaan gestandaardiseerde huishoudinkomen – juni 2012

⁴ Deze indicator tracht verschillende aspecten van de sociaaleconomische situatie van pasgeborenen in rekening te brengen. Zo wordt aan de hand van het maandinkomen van het gezin, de opleiding en de arbeidssituatie van de ouders, de ontwikkeling van de kinderen, de huisvesting en de gezondheidssituaties van het gezin nagegaan hoeveel kinderen geboren worden in een kansarm gezin. Een gezin wordt als kansarm beschouwd als het op minstens 3 van de voorgenoemde criteria zwak scoort.

1/2 Risicofactoren

Sommige kinderen lopen een hoger risico om in armoede op te groeien dan andere. Bepalende factoren zijn:

- ⊕ de leeftijd van het kind: in Vlaanderen ligt het armoederisico gevoelig hoger bij de jongste kinderen;
- ⊕ het type gezin waarin het kind opgroeit: de meeste kinderen die onder de armoedegrens leven, leven in een eenoudergezin of in een gezin met drie of meer kinderen. De gezinssamenstelling bepaalt dus in grote mate welke kinderen een risico op armoede lopen;
- ⊕ het al dan niet werken van de volwassenen in dat gezin: het armoederisico is kleiner voor kinderen wiens ouders werken. Werkloosheid in het gezin versterkt dan weer het armoederisico. In Vlaanderen leeft 69% van alle kinderen die opgroeien in een gezin waar niemand werkt onder de armoedegrens.

1/3 Focus op de jongste kinderen

In dit boekje - zoals in het Vlaams Actieprogramma Kinderarmoede - leggen we de focus op de bestrijding van armoede bij kinderen van 0 tot 3 jaar. Achterstelling ontstaat immers al van voor de geboorte. Daarom is het ook cruciaal om zo vroeg mogelijk te interveniëren in de levensomstandigheden van het gezin waarin het kind wordt geboren. Aandacht voor prenatale zorg en ondersteuning is noodzakelijk. Blijvende zorg en steun bij de opvoeding in de eerste levensjaren bieden enorme mogelijkheden om armoede, ongelijkheid en maatschappelijke achterstelling te verminderen. Ze dragen bij tot het afvlakken van eventuele latere problemen met onderwijs, ontwikkeling en gedrag.

Vanuit een ontwikkelingspsychologisch perspectief zijn de eerste levensjaren van een kind cruciaal voor de ontwikkeling. Dit wijst op het grote belang van de 'vroegste' ontwikkeling van het kind. Studies tonen




aan dat hoe vroeger een kind een stimulerende omgeving krijgt aangeboden, hoe meer de cognitieve vaardigheden van het kind worden aangescherpt. Met andere woorden: de leeftijd waarop het kind wordt geconfronteerd met armoede, is doorslaggevend: hoe jonger het kind, hoe groter de impact.

1/4 Opgroeien in armoede

Kinderarmoede heeft een aanzienlijke impact op lange termijn, eens het kind volwassen is. Kinderen zijn weerloze slachtoffers van depriverende omstandigheden. Opgroeien in een arm gezin heeft nefaste gevolgen voor het welzijn en de psychosociale ontwikkeling van het kind. Op persoonlijk vlak kunnen kinderen de achterstand die ze oplopen tijdens de eerste levensjaren niet meer inhalen. De omstandigheden waarin kinderen opgroeien, beïnvloeden hun fysieke en mentale gezondheidstoestand wanneer ze volwassen zijn. Ook de cognitieve, sociale en affectieve ontwikkeling van het individu op volwassen leeftijd wordt beïnvloed door de blootstelling aan risico's tijdens de kindertijd. Zelfs bij gunstige omstandigheden op latere leeftijd dragen zij de gevolgen van de weinig stimulerende eerste levensjaren.

Armoede tijdens de kinderjaren gaat vaak gepaard met een vertraagde fysieke en mentale ontwikkeling en verhoogt daarom de kans om ook later als volwassene in armoede terecht te komen. De kinderarmoede bepaalt de armoede bij volwassenen en het individu maakt weinig kans om te ontsnappen aan deze intergenerationele overdracht van armoede. Zo gaat belangrijk menselijk kapitaal voor de samenleving verloren. Bovendien moeten deze kinderen later een beroep doen op de steun van die samenleving. Ze lopen meer risico om afhankelijk te worden van sociale bijstand en allerlei voorzieningen, zoals gezondheidszorg. Kinderen die kansen krijgen en kunnen grijpen, zullen als volwassene bijdragen aan de Vlaamse welvaart.



Armoede bij kinderen is een complex fenomeen en het is moeilijk om de problematiek goed te beschrijven. Om een genuanceerd beeld te schetsen, nemen we de indicatoren die Bradshaw, Hoelscher en Richardson (2006) hebben ontwikkeld. Zij onderscheiden verschillende dimensies, die ze bundelen tot een index voor de meting van kinderwelzijn. We beschrijven hier vijf dimensies die cruciaal zijn voor jonge kinderen: materieel welzijn, huisvesting en omgeving, opvoeding en onderwijs, gezondheid en subjectief welbevinden. Deze komen ook later terug in het hoofdstuk met inspirerende voorbeelden.



2 Belangrijke dimensies van kinderarmoede

2/¹ Materieel welzijn

De OESO (2009) definieert het materiële welbevinden door te kijken naar het beschikbare inkomen, het aantal kinderen in arme huishoudens en het aantal kinderen dat het noodzakelijke schoolgerief niet kan aanschaffen. Het inkomen van een gezin is cruciaal als we praten over vermijden of oplossen van armoede. Dat inkomen wordt verworven via werk of via sociale uitkeringen.

WERKGELEGENHEID

Mensen met een job hebben minder kans op armoede dan mensen zonder werk. Eerder toonden we reeds cijfers die aangeven dat kinderen die opgroeien in een gezin zonder -of met weinig- arbeid, een zeer hoog risico lopen op een leven in armoede. Kijken we naar het aantal kinderen die onder de armoedegrens leven, dan zien we dat bijna de helft van hen in een werkloos gezin leeft.

Voorzien in arbeid is de eerste stap in de strijd tegen kinderarmoede. Het lokale niveau kan maatregelen nemen die bijdragen tot een hogere tewerkstellingsgraad, zoals voorzieningen voor kinderopvang om de combinatie werk-privé te vergemakkelijken.

Toch willen we een kanttekening maken bij de nadruk op het stimuleren van werk.

Lange tijd leek werk de beste garantie tegen armoede. Daarenboven wordt een job gezien als een middel tot integratie in de samenleving. Arbeid geeft zin aan het bestaan en verhoogt de eigenwaarde. Een job

gaf dus zowel garantie op een inkomen als garantie op een waardevolle plaats in de samenleving. We moeten helaas vaststellen dat deelname aan de arbeidsmarkt niet altijd zonder meer positief is. Zo zien we dat meer dan één op vier van de kinderen in armoede, leven in een gezin waarvan één of beide ouders parttime werken. Precaire arbeid geeft geen garantie tegen armoede noch op sociale integratie.

Een job is pas een oplossing voor armoede als die job duurzaam is en gepaard gaat met een toereikend loon en een kwalitatieve invulling van de randvoorwaarden, zoals betaalbare kinderopvang, goed georganiseerde en betaalbare mobiliteit, haalbare arbeidstijden, enzovoort.

UITKERINGEN

Wie geen beroepsactiviteit (meer) heeft, kan een beroep doen op een vervangingsinkomen. Werkloosheidsuitkeringen en sociale bijstand zijn onontbeerlijk om kinderen te beschermen tegen armoede. En zoals de Heckman-curve aantoont, rendeert het om te investeren in (jonge) kinderen: een hoog uitkeringsniveau voor kinderen versterkt het armoedereducerende effect van de sociale uitgaven. Het systeem van de (verhoogde) kinderbijslag speelt dan ook een grote rol in de armoedebestrijding.

Een belangrijke kritiek op uitkeringen en andere vervangingsinkomens is dat de bedragen lager zijn dan de armoederisicodrempel en niet volstaan om een menswaardig bestaan te leiden⁵. Lokale besturen hebben een aantal instrumenten in handen die een betekenisvolle aanvulling kunnen vormen. Zo kan het OCMW via aanvullende steun een bijkomend inkomen verlenen aan gezinnen met kinderen om de dagelijkse of om eenmalige kosten op te vangen. Op die manier werkt het lokale bestuur op een directe manier aan het terugdringen van het armoederisico.



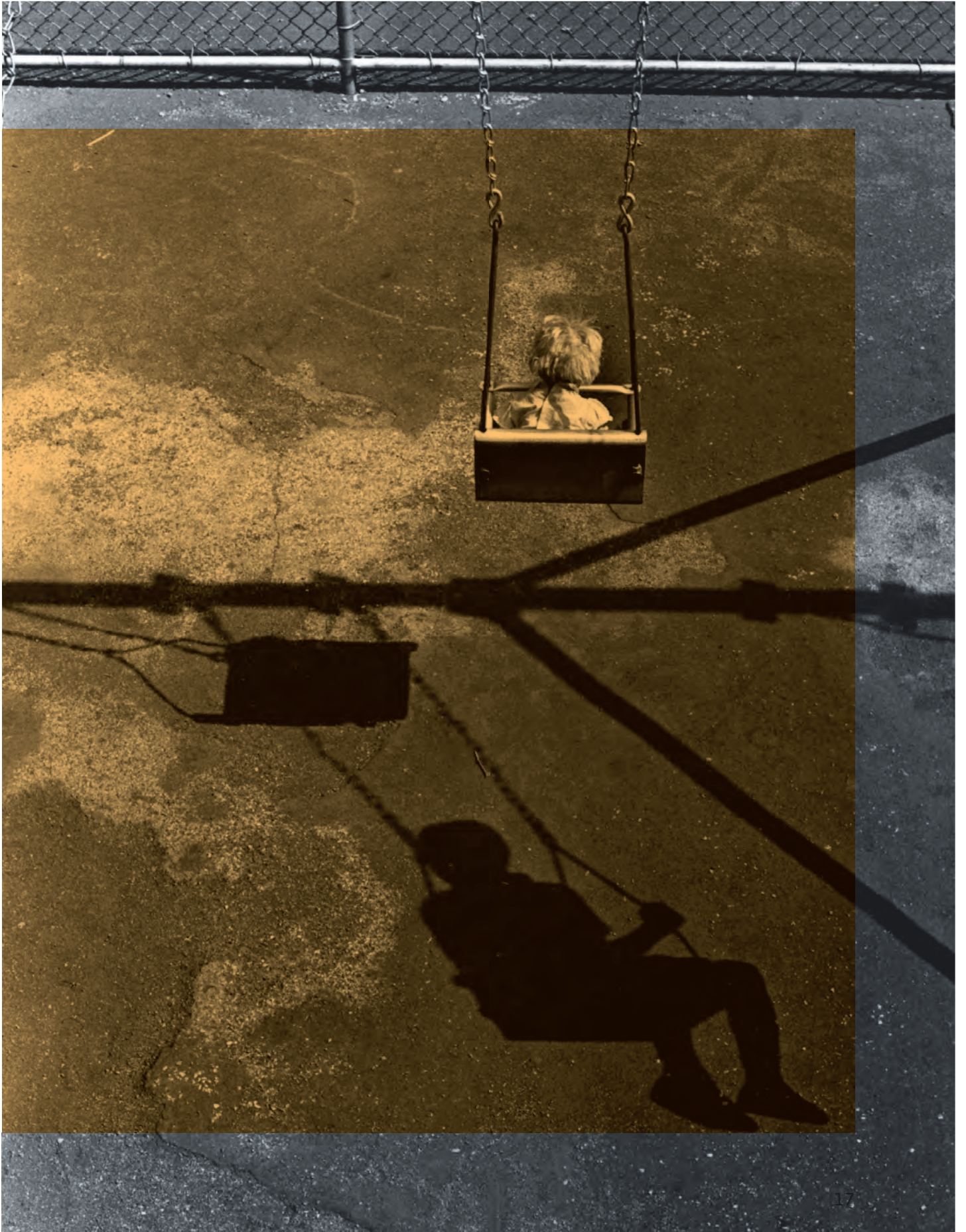
2/2 Huisvesting en leefomgeving

De kwaliteit van de leefomgeving wordt zowel bepaald door de kwaliteit van de woonst als die van de algemene leefomgeving. De buurt waarin men woont heeft op verschillende manieren invloed op het gedrag. Mensen die in een achtergestelde buurt wonen hebben minder makkelijk toegang tot voorzieningen of netwerken. Door het tekort aan voorzieningen krijgen inwoners moeilijk toegang tot bepaalde dienstverlening zoals kinderopvang, recreatie, kerken en scholen. Een zwakke buurtinfrastructuur zorgt voor een weinig stimulerende omgeving en kan de ontwikkeling van kinderen negatief beïnvloeden. Naast een tekort aan gezondheids- en sociale dienstverlening, kan ook een tekort aan parken, bibliotheken en georganiseerde sociale en recreatieve activiteiten een negatieve invloed uitoefenen. Niet enkel het (gebrek aan) aanbod, maar ook de slechte kwaliteit en gebrekkige diversiteit ervan kunnen negatieve effecten hebben. Wonen in een achtergestelde buurt betekent vaak ook dat er weinig succesvolle 'rolmodellen' zijn in de buurt. Kinderen en jongeren kunnen dan hun gedrag niet spiegelen aan goede voorbeelden. Dat kan hun motivatie fnuiken voor het onderwijs of de arbeidsmarkt.

Daarenboven krijgen achtergestelde buurten een stigma opgekleefd door de buitenwereld. Bepaalde buurten en/of plaatsen worden steeds weer gerelateerd aan problemen, armoede of criminaliteit. Jongeren uit zulke buurten worden uitgesloten omwille van hun woonplaats. Ze komen niet in aanmerking voor 'betere' jobs of worden door de buitenwereld automatisch behandeld als 'probleemjongeren'.

Hier ligt een belangrijke taak voor lokale besturen. Een coherente en doordachte ruimtelijke planning geeft preventief antwoord op voorspelbare problemen. Er bestaan heel wat goede praktijken van 'intelligente' invulling van de openbare ruimte die de sociale cohesie en de leefbaarheid van de buurt bevordert. Dergelijke 'goede' voorbeelden werden onlangs gebundeld in het boek *'Zaaien op beton: 10 jaar Stedenfonds in de kijker'* (zie: www.thuisindestad.be). Hoewel deze publicatie vertrekt vanuit een stedelijke context, geeft ze inspirerende voorbeelden waar ook kleinere lokale besturen mee aan de slag kunnen.

Opgroeien in achtergestelde buurten, betekent vaak ook opgroeien in slechte woningen. Een gebrekkige huisvesting kan een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van het kind. Denk maar aan een gebrek aan sanitaire voorzieningen en aan hygiëneproblemen omwille van vervuiling en vocht. Ook een gebrek aan plaats kan een rol spelen. Kinderen hebben ruimte nodig om te spelen, om huiswerk te maken, om vrienden uit te nodigen. Ze hebben ook nood aan een minimum aan privacy. Ook hier spelen lokale besturen een rol. Door het verstrekken van renovatiepremies, door screening op minimale normen, door stimulering van energiebesparende maatregelen, door het inzetten van energiesnoeiers en het aanbieden van gratis energiescans kan het lokale bestuur bijgedragen tot een kwaliteitsvolle huisvesting voor iedereen.



2/3 Opvoeding en onderwijs

ARMOEDE EN HECHTING

Veel studies tonen aan dat de relaties in de nabije omgeving van een kind en de emotionele aspecten van de gezinsomgeving de latere ontwikkeling van dat kind voorspellen. Vooral een veilige gehechtheid, een goede moeder-kind relatie en afwezigheid van moederlijke vijandigheid zijn bepalend voor een positieve ontwikkeling. In arme gezinnen blijken heel weinig kinderen veilig gehecht zijn. Deze onveilige gehechtheid is een grote risicofactor en arme kinderen geven dan ook al op heel jonge leeftijd, tussen 1 en 3 jaar, signalen af die wijzen op een moeizame ontwikkeling.

Kinderen bij wie sprake is van een opeenstapeling van sociaal-economische risicofactoren ontwikkelen even vaak een onveilige (gedesorganiseerde) gehechtheidsrelatie als kinderen die mishandeld worden. Het gaat om de volgende risicofactoren: laag inkomen, lage opleiding, alleenstaand ouderschap, tienermoeder zijn, migrantenafkomst en middelemisbruik. De leefsituatie is dan zo moeilijk dat deze ouders geen oog kunnen hebben voor de behoeften van hun kinderen. Onveilig gehechte kinderen zoeken toenadering tot de ouder, terwijl dat tegelijkertijd stress en angst oplevert. Deze kinderen lopen een groot risico dat zij later problemen krijgen. Er is een relatie tussen onveilige hechting en het minder goed kunnen omgaan met leeftijdgenoten, minder goed kunnen omgaan met stressvolle situaties, gedragsproblemen, psychopathologie, cognitieve vaardigheden en taalvaardigheden.

Zoals we verder zullen zien, kan aan een goede hechting worden gewerkt.

PREVENTIEVE GEZINS- EN OPVOEDINGS ONDERSTEUNING

Als leven in armoede reeds op prille leeftijd zo bepalend is voor een kind, dan is er duidelijk nood aan een vroege ondersteuning van de betrokken kinderen en van hun ouders. De armoedecirkel kan doorbroken worden door een goede begeleiding waarbij kansarme ouders met zeer jonge kinderen een houvast krijgen en de kans om uit hun isolement te geraken, sociale steun te ervaren en gebruik te maken van bestaande hefboomen en instrumenten. Ouders en kinderen worden gewapend om de toekomst sterker tegemoet te gaan en beter om te gaan met onvoorziene, negatieve gebeurtenissen.

Deze preventieve gezins- en opvoedingsondersteuning kan verschillende vormen aannemen: collectieve of individuele steun, thuis of elders,... Elke vorm dient aan een aantal randvoorwaarden te voldoen die te maken hebben met opbouwen van vertrouwen, laagdrempeligheid, toegankelijkheid enzovoort. Een belangrijke evolutie zijn de Huizen van het Kind. Deze hebben als doel om de verschillende actoren beter aan te laten sluiten op elkaar om tot een gecoördineerd aanbod te komen. De bestaande inloopteams waar ouders met kleine kinderen welkom zijn, zijn een goed voorbeeld van hoe ondersteuning op maat kan worden voorzien (voor meer info zie: www.kindengezin.be/gezinsondersteuning/na-de-geboorte/inloopteams).



Opvoedingsondersteuning begint reeds voor de geboorte door het voorzien van prenatale zorg. Al tijdens de zwangerschap kunnen de toekomstige moeders (en vaders) worden gesteund om de negatieve effecten van hun armoede voor de toekomstige kinderen af te zwakken. De prenatale zorg kan betrekking hebben op psychosociale en medische ondersteuning, maar het kan ook gaan om hulp bij praktische zaken, waardoor de ouders met meer zelfvertrouwen de ouderrol tegemoet zien.

KINDEROPVANG

Publieke kinderopvang is een belangrijke stimulans voor de tewerkstelling van moeders met jonge kinderen. Landen met een uitgebreide kinderopvang kennen een hoge tewerkstellingsgraad voor moeders. Het gebruik van kinderopvang heeft ook gevolgen voor kinderen. Een kwaliteitsvolle kinderopvang compenseert de negatieve effecten van een sterk verminderde interactie tussen de werkende moeder en het kind. In kinderopvanginitiatieven komen kinderen in contact met 'peers' en zorgverstrekkers waardoor de mogelijkheden tot interactie vergroten. Een kwaliteitsvolle kinderopvang creëert een emotioneel veilige omgeving, met sensitieve, ondersteunende en stimulerende interacties tussen de zorgverstrekker en het kind. Zulke opvang is enkel mogelijk met de juiste randvoorwaarden. De overheid dient die cruciale randvoorwaarden –zoals een sterke relatie met het onderwijssysteem en voldoende geschoold personeel– te vervullen om kwaliteitsvolle hulpverlening mogelijk te maken. Lokale besturen hebben een belangrijke opdracht in de uitbouw van het aanbod aan kinderopvang. Ze kunnen ondersteuning bieden aan startende opvanginitiatieven en hen begeleiden bij de opstart. Ze kunnen zelf initiatiefnemer zijn voor opvang. Daarnaast kunnen zij ook de ouders begeleiden en ondersteunen in hun zoektocht naar een plek binnen de kinderopvang.



ONDERWIJS

In onze samenleving heeft onderwijs een socialiserende functie. Onderwijs zorgt voor het aanleren en ontwikkelen van de cognitieve capaciteiten en vaardigheden en stimuleert de doorstroming naar een comfortabele plaats op de arbeidsmarkt. De theorie is dat iedereen via onderwijs de kans heeft om zijn plaats in te nemen in de maatschappij. Helaas blijkt uit onderzoek dat het Vlaamse onderwijs de sociale ongelijkheid niet reduceert, maar eerder bevestigt. Kinderen die in armoede leven, zijn benadeeld door de manier waarop de scholen vandaag werken. Schoolse vertraging komt meer voor bij kinderen van werkloze ouders en bij kinderen van alleenstaande ouders.

Armoede verhindert kinderen om ten volle te participeren aan het schoolgebeuren. Ze kunnen niet betalen voor schoolreizen, uitstappen, boeken, schriften en ander schoolgerief. Kinderen uit verschillende sociale klassen krijgen ook een verschillend cultureel kapitaal mee van hun ouders en omgeving.

Gezien de grote impact die de schoolcarrière heeft op de verdere levensloop, is het van groot belang om ook jonge kinderen structureel te laten deelnemen aan het onderwijs. Het belang van het kleuteronderwijs kan dan ook niet sterk genoeg benadrukt worden. Hoewel de kleuterparticipatie in Vlaanderen erg hoog is, zijn er nog steeds groepen die men niet bereikt. Een lokaal bestuur kan initiatieven nemen zoals het opzetten van een gerichte sensibiliseringscampagne over het belang van kleuteronderwijs, de inzet van brugfiguren, ervaringsdeskundigen en andere actoren die de brug tussen de school en de doelgroep kunnen faciliteren en vergemakkelijken. Werken aan het wederzijds vertrouwen en het wegwerken van drempels vormen hierbij de leidraad.

De Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) publiceert een handzaam werkboek 'Lerende Gemeente - Gids voor flankerend onderwijsbeleid' waarin gemeenten inspirerende voorbeelden vinden voor lokale initiatieven ter bevordering van gelijke onderwijskansen, zelfs vanaf de voorschoolse leeftijd.

(zie: <http://www.vvsg.be/onderwijs/flankerendonderwijsbeleid> en www.ond.vlaanderen.be/lokaalbeleid)



2/4 Gezondheid

Naast onderwijs is ook het domein gezondheid van bijzonder belang voor kinderen. Heel wat onderzoek toont aan dat gezondheid sterk gerelateerd is aan socio-economische status. Bevolkingsgroepen met een lager onderwijsniveau of een lagere beroepsstatus kampen met een slechtere gezondheid en kennen hierdoor een hoger risico op mortaliteit. Ze hebben een slechter aanvoelen van de eigen gezondheid en hebben vaker te kampen met chronische aandoeningen en handicaps. Deze socio-economische gezondheidsverschillen zijn vast te stellen van in de moederschoot.

Mensen in armoede maken minder gebruik van de gezondheidszorg, terwijl ze vaak meer redenen hebben om er beroep op te doen. Er is de financiële barrière, ze zijn zich minder snel bewust van hun ziekte en ze botsen op allerlei organisatorische drempels. Hun mobiliteit is niet groot, ze hebben moeite met het taalgebruik en met de onpersoonlijke sfeer van de zorgverstrekking. Nog te vaak hebben gezondheidswerkers enkel oog voor het specifieke probleem en niet voor de bredere problematiek van de persoon. Een efficiënt beleid ter bestrijding van kinderarmoede schenkt aandacht aan de toegang tot gezondheidszorg voor mensen in armoede. Multidisciplinaire aanpak, (financiële) toegankelijkheid en bereikbaarheid zijn belangrijke randvoorwaarden. Voorbeelden van goede praktijken kunnen gevonden worden in de wijkgezondheidscentra die erin slagen een laagdrempelig en multidisciplinair aanbod te voorzien op basis van een forfaitaire financiering waardoor cliënten die aangesloten zijn bij het centrum gratis op consultatie kunnen komen.

2/5 Subjectief welbevinden

Sedert een aantal jaren gaat er meer belangstelling naar de beleving van het kind zelf. Uit studies uitgevoerd naar de leefwereld van kinderen en jongeren die opgroeien in armoede blijkt dat kinderen en jongeren zich bewust zijn van de moeilijkheden in hun gezin, maar dat ze zichzelf niet als 'arm' benoemen. Hun beleving van de 'binnenkant' van armoede is de laatste maar niet de onbelangrijkste dimensie van armoede die we bespreken.

KINDRELATIE(S)

De relaties van kinderen zijn cruciaal voor het subjectieve welbevinden. Hun ontwikkelingskansen worden sterk gestimuleerd als kinderen kwaliteitsvolle relaties kennen met zowel ouderen als leeftijdsgenoten.

De kwaliteit van de relatie tussen ouder en kind heeft uiteraard een grote invloed op het welbevinden van het kind. De vele problemen in het gezin leiden vaak tot breuken die ook een invloed hebben op de kinderen. Elk kind heeft vandaag de dag de kans om in de loop van zijn of haar ontwikkeling geconfronteerd te worden met een echtscheiding van de ouders. Er is nood aan aandacht voor het effect van een relatiebreuk op het welbevinden van het kind.

Een gebrek aan aanwezigheid of beschikbaarheid van de ouders is echter niet dominant bij arme kinderen. Velen drukken zich met veel respect en loyaliteit uit over hun ouders en zeggen dat ze zich geborgen en geliefd voelen, al hebben de ouders misschien minder tijd en aandacht voor hun emotionele behoeften. Zoals eerder beschreven is werken aan een sterke hechting belangrijk voor het versterken van de ouders in hun ouderrol.

Het is vooral de kwaliteit van de relaties met de mensen rondom het kind die belangrijk is voor het welbevinden van een kind. De configuratie van het gezin speelt een minder grote rol. Kinderen die een constructie-



ve relatie met hun ouders schetsen, zijn beter gewapend tegen bepaalde gevolgen van hun socio-economische situatie.

Ook de relaties met 'peers' zijn belangrijk. Een kind moet de mogelijkheid krijgen om vriendschapsrelaties aan te gaan met leeftijdsgenoten. Daarom is een goede kinderopvang en een vroege participatie aan het kleuteronderwijs zo belangrijk. Want daar kunnen jonge kinderen, die het risico lopen op sociale uitsluiting, al in de vroegste kinderjaren sociaal kapitaal opbouwen.

KWALITEIT VAN HET SCHOOLLEVEN

Het is belangrijk dat kinderen zich goed voelen op school. Ze brengen er immers de meeste tijd door. Kinderen moeten met een gezonde dosis zelfvertrouwen naar school kunnen gaan. Een kwaliteitsvol schoolstelsel wordt gekenmerkt door een sociaal inclusief schoolklimaat, ondersteunende relaties met leeftijdsgenoten en goede resultaten met een laag stressniveau.

De meerderheid van de kinderen die in armoede leven geeft echter aan niet graag naar school te gaan. De school scheidt een duidelijke kloof tussen leerlingen van verschillende sociale categorieën. Sommige oudere kinderen voelen zich zelfs gediscrimineerd door hun leerkrachten.

Een kwalitatieve en intensieve begeleiding is nodig. Dat veronderstelt echter een goede omkadering en goede leerkrachten die kunnen omgaan met de moeilijke levenssituatie van kinderen in armoede.

SPORT, RECREATIE EN CULTUUR

Vrijtijdsbeleving is belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling van kinderen op het gebied van culturele ontplooiing of het participeren aan sport. Een hoge participatie aan het verenigingsleven heeft ook positieve sociale effecten: je wint aan sociaal kapitaal en bouwt netwerken uit. Kinderen in armoede zijn meestal aangewezen op een zeer beperkte kring mensen rondom hen. Buitenschoolse activiteiten zijn dus belangrijk om hun sociale netwerk en de waaier van mensen die van belang zijn voor hen uit te breiden.

Vaak echter moeten kinderen die opgroeien in armoede de levensstijl en activiteiten van hun leeftijdsgenoten missen. Allerlei drempels zorgen voor een ongelijke participatie van mensen in armoede. Vooreerst zijn er de financiële drempels: vrijetijdsbesteding kost geld. Het participeren aan allerlei verenigingen, sportactiviteiten of culturele uitstappen gaat onvermijdelijk gepaard met vervoerskosten en/of het betalen van lidgeld of een toegangkaart. Er zijn ook sociale en culturele drempels. Mensen in armoede hebben vaak schaamtegevoelens en voelen zich ongemakkelijk omdat ze niet de juiste gedragsnormen kennen tijdens het uitvoeren van een activiteit. Ze stimuleren hun kinderen dan niet om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten.

Voor onze specifieke doelgroep van gezinnen met jonge kinderen is het belangrijk om de toegankelijkheid van het vrijetijdsaanbod te vrijwaren,

door financiële en andere drempels weg te nemen. Deelname aan vrijetijdsactiviteiten zal het sociaal, cultureel en emotioneel kapitaal van de kinderen doen toenemen en doorbreekt daarenboven ook het sociaal isolement van de ouders.



The background of the page features a teal-tinted photograph of children's silhouettes. They are standing in a circle on a paved surface, holding hands. The scene is brightly lit, creating long shadows. The text 'Elk kind telt' is overlaid on the top left, and a subtitle is centered below it.

Elk
kind
telt

INFORMATIE EN INSPIRATIE VOOR LOKALE ACTOREN IN HUN STRIJD TEGEN ARMOEDE

Kinderarmoede is geen geïsoleerd fenomeen. De armoede waarin kinderen leven hangt samen met de gezinssituatie waarin ze opgroeien. Toch zijn er ook elementen die zeer specifiek te maken hebben met de kinderen zelf: hun school, hun vrije tijd, hun gezondheid, hun straat. Lokale actoren, of het nu gaat om een lokaal bestuur, een OCMW, een welzijnsorganisatie of een vereniging waar armen het woord nemen,... kunnen een grote bijdrage leveren aan de bestrijding van kinderarmoede. Het lokale niveau staat het dichtst bij de mensen en is vaak best geplaatst om een antwoord te formuleren op hun noden. Het succes van hun inspanningen hangt af van de mate waarin ze de situatie van de kinderen als vertrekpunt nemen. Kinderen kunnen daarin een adviserende rol spelen. Zij staan centraal in een goede aanpak.

Hieronder bespreken we een aantal belangrijke stappen voor en kenmerken van een goede aanpak, allemaal elementen die meer garanties bieden op een succesvolle aanpak. De meeste aandacht gaat naar een goede voorbereiding. Maar er zijn ook een aantal kenmerken die ertoe bijdragen dat de goede voorbereiding ook rendeert in de uitvoering. Daarna gaan we dieper in op enkele belangrijke inhoudelijke aandachtspunten.

3 Wat kunnen lokale actoren doen?

3/1 Stap voor stap

STAP 1

METEN IS WETEN: ANALYSEER HET PROBLEEM EN BEPAAL WAT JE WIL BEREIKEN EN HOE

Vooraleer tot actie over te gaan is het nodig om een grondige analyse te maken van de situatie om aan de hand van die analyse doelstellingen te formuleren en prioriteiten te bepalen. Zoek antwoorden op volgende vragen:

- Hoe is de situatie van kinderen in de gemeente?
- Hoeveel kinderen leven in armoede en om welke kinderen gaat het?
- Wat zijn de grootste knelpunten in elk van de 5 dimensies van kinderarmoede?

Cijfers geven een concreet beeld van de realiteit met een weergave van de zwaktes en sterktes. Een goede selectie van specifieke indicatoren die rechtstreeks gericht zijn op de levenskwaliteit van kinderen en vertrekken vanuit een kinderrechtenperspectief, is nodig. De gemeente is goed geplaatst om de indicatoren te bepalen en de gegevens te verzamelen en te verwerken. De lokale overheid heeft een coördinatiefunctie die toelaat dat zij de situatie opvolgt aan de hand van deze indicatoren en dat ze zorgt voor de facilitering van het initiatief. Zij selecteert indicatoren die rekening houden met de specifieke behoeften van kinderen en hun respectievelijke verwachtingen, afgestemd op hun leeftijd. Op die manier houdt een lokaal bestuur de vinger aan de pols.

Cijfers alleen vertellen echter niet de gehele waarheid. Het is belangrijk om ook 'in het veld' onderzoek te doen om te horen met welke uitdagingen veldwerkers in de praktijk worden geconfronteerd. Zo worden

cijfers aangevuld met praktische kennis en ervaringen. Enkel deze combinatie geeft een juist beeld van de kinderarmoede in de gemeente. Het zou kunnen dat men op basis van de cijfers concludeert dat er geen kinderarmoede is binnen de gemeente, terwijl mensen die in het werkveld staan er dagelijks mee geconfronteerd worden.

VERSCHILLENDE INSTANTIES VERZAMELEN CIJFERS EN INDICATOREN OMTRENT KINDERARMOEDE:

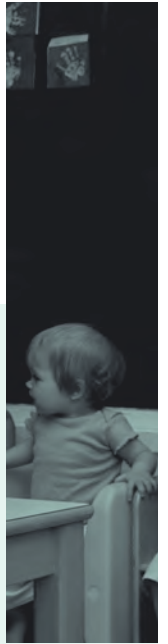
Kind en Gezin registreert het aantal geboorten in kansarme gezinnen tot op gemeentelijk niveau (www.kindengezin.be/gkr)
het Steunpunt Sociale Planning bij de verschillende provincies verzamelt en verwerkt cijfers en statistieken ter ondersteuning van het sociaal beleid van provincies, lokale besturen en non-profitorganisaties (zie de website van de provincie)
de Vlaamse overheid biedt heel wat cijfers, statistieken en rapporten over de Vlaamse gemeenten, steden en provincies (www.lokaalstatistieken.be en www.vlaanderen.be/svr)
Ook lokale actoren hebben nuttig cijfermateriaal. Het OCMW is de lokale organisatie bij uitstek die heel wat gegevens heeft omtrent (kinder)armoede. Uiteraard kan je ook bij de lokale mensen van Kind en Gezin terecht.

Zoals reeds aangegeven, heeft een beleid meer kans op slagen als het cijfermateriaal wordt aangevuld met praktijk- en ervaringskennis. Daarom is het aangewezen om in een vroeg stadium alle betrokken actoren, inclusief mensen in armoede en hun verenigingen, te mobiliseren om hun visie en/of insteek op de cijfers te geven. Op die manier verhoogt men ook de betrokkenheid en het engagement van partners die mee het project zullen realiseren.

Op basis van die kwantitatieve en kwalitatieve analyse worden doelen vooropgesteld. Men legt vast wat men wil bereiken met een nieuw initiatief en op welke termijn. De vijf besproken dimensies van kinderarmoede zijn een goede leidraad voor een grondige aanpak van kinderarmoede. Ze helpen bij het ophoesten van wat er al gebeurt en van wat nog moet gebeuren (de nog bestaande knelpunten) en helpen zo bij het bepalen van prioriteiten in de voorstellen, in de aanpak, in het beleid.

AAN DE SLAG:

- spoor de gemeentelijke (kinder)armoedecijfers op via alle beschikbare kanalen waaronder de gegevens van het OCMW en presenteer deze cijfers ook voor een breed publiek om op die manier aan het draagvlak te werken;
- organiseer een moment waarbij alle betrokken actoren en experts deze cijfers gepresenteerd krijgen en geef hen de mogelijkheid om te reageren. Een eerste samenkomst van het netwerk kan erop gericht zijn deze cijfers te analyseren en aan te vullen waar nodig;
- maak al in deze fase werk van een volwaardige participatie en geef ook de doelgroep de kans om hun ervaringen in te brengen zodat deze een volwaardige bron vormen voor de probleemanalyse en een hulp voor het bepalen van de doelstellingen en de wijze van aanpakken. Bedenk dat inspraak en participatie tijd vergen en begin tijdig.

**STAP 2****SAMEN STERK: CREËER EEN DRAAGVLAK**

Een goede analyse is een basis voor een goede planning. Maar zonder steun van een brede groep mensen en organisaties is het onmogelijk om iets te realiseren. Een initiatief rond kinderarmoede maakt maar kans als genoeg mensen overtuigd zijn van de noodzaak eraan en als het initiatief door genoeg individuen en organisaties wordt gedragen.

Buiten het betrekken van de lokale actoren die actief zijn, is het ook belangrijk de publieke opinie mee te nemen in dit verhaal. Oplossingen bieden voor kinderen in armoede is een zaak voor iedereen. Daarom is media-aandacht absoluut noodzakelijk. Probeer dan ook de nodige ruchtbaarheid te geven aan alle genomen initiatieven door de lokale pers uit te nodigen of door een prominente figuur in te schakelen die de nodige publieke aandacht voor het initiatief kan trekken. De aanwezigheid van pers dient dan ook als leidraad doorheen de verschillende acties meegenomen te worden.

Alhoewel kinderarmoede een ernstige zaak is, zullen ludieke initiatieven meer weerklank vinden. Zo kan een kinderfeest in een gemeente of in een wijk waarop alle kinderen uitgenodigd zijn, de nodige animo creëren. Probeer wel van bij het begin een duidelijke link te leggen met het project en de doelstellingen die je wil realiseren.

Zo kan men ter voorbereiding van een project gericht op kleuterparticipatie, alle kleuterleidsters uitnodigen om hun kleuterschool op een ludieke manier voor te stellen. Door dit speels te doen bereikt men de kinderen én de ouders op een informele manier. Of men organiseert een evenement met als zwangere vrouwen/gezinnen rond de toekomstige geboorte van een kind.

Eveneens belangrijk is dat de doelgroep zelf actief meedenkt en meewerkt aan de acties ter bekendmaking van de projecten en acties of het (nieuwe) beleid.



Aan de slag:

- start je project met een ludieke opening waarvoor een breed publiek wordt uitgenodigd en waar zowel het thema 'kinderen en armoede', als het nieuwe initiatief in de kijker wordt geplaatst;
- organiseer een ontmoeting tussen lokale (welzijns)organisaties, beleidsmensen, geëngageerde burgers en de doelgroep (kinderen en ouders in armoede) waarbij ervaringen worden uitgewisseld en samen wordt nagedacht over nieuwe inspirerende acties en initiatieven,...
- bedenk samen met de doelgroep een ludieke actie om binnen de gemeente of buurt de aandacht te trekken voor het probleem van kinderarmoede. Sluit zo mogelijk aan bij bestaande initiatieven, zoals een (buurt- of school-)feest voor gezinnen met jonge kinderen;
- mobiliseer bekende en prominente figuren binnen de gemeente om mee hun schouders onder het project te zetten. Dat kunnen ook beleidsmensen zijn die niet direct betrokken zijn bij het thema maar die wel de aandacht kunnen vestigen op deze problematiek vanuit een andere invalshoek;
- een lokaal bestuur kan het thema opnemen als prioriteit in het (lokaal sociaal) beleid en zo onder de aandacht brengen. Door het thema op een participatieve manier op de agenda te brengen, verhoogt men bovendien de kans op succes;
- maak samen met de doelgroep brochures, flyers, video's,... (informatie- en communicatiematerialen) waarin het probleem wordt geschetst, om zo sensibiliserend te werken.

STAP 3

VELE HANDEN MAKEN HET WERK LICHT: ZOEK PARTNERS EN BONDGENOTEN

De bestrijding van armoede bij kinderen is niet louter een onderdeel van de algemene armoedebestrijding. De bestrijding van kinderarmoede vraagt een specifieke benadering en bijzondere aandacht voor de verhoogde kwetsbaarheid. De ontwikkeling en het welzijn van kinderen worden beïnvloed door het gezin, de familie, de school, de buurt, de samenleving en hun relaties met anderen. Het beleid moet rekening houden met de complexiteit van het leven en het welzijn van kinderen. Zorg voor de welvaart en het welzijn van kinderen betekent niet dat het beleid uitsluitend op hen mag focussen. Ook exclusieve aandacht voor het gezin waarin het kind opgroeit, is niet zaligmakend. Een doelmatige armoedebestrijding vindt een evenwicht tussen beide. Een doeltreffende strategie werkt op meerdere domeinen tegelijk. Het is een transversaal beleidsdomein waarbij alleen een integrale aanpak kan werken. Een geïntegreerde, alomvattende en multidimensionale strategie doorkruist de verschillende niveaus (het gezin, de bredere leefomgeving, en de organisatorische omgeving) en de verschillende beleidsdomeinen (werkgelegenheid, uitkeringen, toegang tot een kwalitatieve woning, gezondheidszorg en sociale dienstverlening, kinderopvang, toegang tot onderwijs, vrijetijdsbesteding, gezinsondersteuning,....).

Dit geldt niet enkel voor het beleid maar is ook voor andere actoren uiterst belangrijk.

Samenwerking met anderen is dan ook cruciaal bij de bestrijding van kinderarmoede en is een belangrijke voorwaarde voor een gedragen en efficiënt beleid. In een integrale benadering is het nodig om te investeren in netwerkvorming, in het zoeken van partners en in de coördinatie van de samenwerking.

Binnen die samenwerking wordt duidelijk afgesproken en schriftelijk vastgelegd wat men gaat doen, binnen welke termijn en welke plan-

ning, en vooral ook wie er wat doet. De coördinator waakt over de focus op de doelgroep. Meer nog: de doelgroep is een bijzondere partner die nooit mag ontbreken. Participatie is geen loos woord binnen een integrale aanpak.

NETWERKEN

Samenwerking en overleg zijn de twee kernprincipes binnen een integrale aanpak. Enkel via deze weg kan een integrale aanpak echt kans op succes maken. Om te vermijden dat men parallel gaat werken of dubbel werk gaat verrichten, is het belangrijk aansluiting te zoeken bij bestaande initiatieven en dat reeds van bij de analysefase, om op die manier de betrokkenheid te vergroten. Het belang van een goed functionerend netwerk kan niet genoeg worden onderstreept.

Zowel op lokaal als bovenlokaal niveau zijn er heel wat actoren actief die een significante meerwaarde kunnen betekenen. Bij de keuze van bondgenoten en partners moet men waken over de diversiteit binnen het netwerk en voor de representativiteit van de cruciale domeinen binnen het verhaal van kinderarmoede. Eventueel kan men dit netwerk opnemen als een subplatform binnen bestaande platforms, zoals bijvoorbeeld het Overleg Lokaal Sociaal beleid. Dat subplatform werkt dan rond bepaalde thema's die met kinderarmoede te maken hebben. Bovendien moet men zoeken naar goede synergiën met bestaande (boven)lokale overlegfora zoals de Lokale Gezondheidsoverlegplatformen (LOGO's), het Regionaal Welzijnsoverleg, de Samenwerkingsinitiatieven Eerstelijnsgezondheidszorg (SEL's), het Lokaal Overleg Opvoedingsondersteuning, de Lokale Onderwijsplatforms (LOP's) enzovoort.

Er is veel expertise aanwezig waarop men beroep kan doen. Zo zijn er de Provinciale Steunpunten Opvoedingsondersteuning, die inhoudelijke ondersteuning kunnen geven en vragen beantwoorden. In het verlengde hiervan bestaan er te lande ook expertisecentra die zich toeleggen op een bepaald thema (vb. expertisecentrum Kraamzorg, EXPOO,...). Ook bij deze centra kunnen lokale actoren terecht met vragen. Als intermedi-

aire actor zal de provincie hier vaak voor de nodige ondersteuning en/of informatie kunnen zorgen.

Mogelijke (netwerk)partners:

- ▶ de overheid: de lokale besturen (OCMW en gemeente/stad), intercommunales;
- ▶ de sociale voorzieningen: het Sociaal Huis, de Opvoedingswinkel, Kind en Gezin, de Centra voor Kinderzorg, het CIG, de inloopteams, de lokale kinderopvang, de Huizen van het Kind, de spelotheken;
- ▶ de gezondheidsvoorzieningen: de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, de wijkgezondheidscentra, de huisartsenkringen, Bijzondere Jeugdzorg, gynaecologen, ziekenhuizen, mutualiteiten;
- ▶ het onderwijs: scholen, Centra voor Leerlingbegeleiding, het Lokaal Overleg Platform, de Centra voor Volwassenenonderwijs, de Centra voor Basiseducatie, de hogescholen en de universiteiten, zelfs de bibliotheek;
- ▶ de welzijnssector: de Gezinsbond, de Centra voor Algemeen Welzijnswerk, het opbouwwerk (samenleving, school, buurt,...), Welzijnszorg, Kind en Preventie, straathoekwerkers;
- ▶ het verenigingsleven: vrouwenorganisaties, socio-culturele verenigingen, vrijetijdsorganisaties;
- ▶ doelgroep-organisaties zoals verenigingen waar armen het woord nemen, zelforganisaties en federaties van etnisch-culturele minderheden, ouderverenigingen, welzijnsschakels.

En vele andere instanties en organisaties:

- ▶ werkwinkels, VDAB, lokale sociale economie, Unizo, en vakbonden;
- ▶ Sociale Verhuurkantoren, Sociale Huisvestingsmaatschappijen;
- ▶ lokale politie, justitiehuisen;
- ▶ buurtwerkingen
- ▶

Deze opsomming is indicatief. Vanuit de lokale realiteit kan deze lijst verder aangevuld of juist beperkt worden. Het is belangrijk vanuit deze lokale realiteit te handelen om een gericht en gedragen initiatief mogelijk te maken.

PARTNERSCHAPPEN

Een overlegplatform is van essentieel belang. Maar een overleg of een netwerk is een middel, geen doel. Om de concrete doelen te bereiken zijn formele afspraken nodig tussen de partners over de samenwerking. Dan pas is er sprake van een partnerschap (of meerdere partnerschappen). In deze partnerschappen wordt vastgelegd wat de krijtlijnen zijn van de samenwerking. Er worden duidelijke afspraken gemaakt over het initiatief, over de gezamenlijke visie en doelstellingen, over wie er wat zal doen en hoe alles uitgevoerd zal worden. Formele afspraken zijn onmisbaar voor een efficiënt en effectief werkend overleg zonder wederzijdse frustraties en misverstanden.

Vooraf voor kleinere gemeenten, kan het interessant zijn om een intergemeentelijke samenwerking te onderzoeken. Misschien is het niet rendabel of onverantwoord om een bepaald initiatief op kleine schaal te lanceren, waar een intergemeentelijke samenwerking de schaal vergroot en de rentabiliteit verhoogt. De intergemeentelijke samenwerking verhoogt dan de slagkracht van het beleid of het project.

Aan de slag:

- schrijf het project uit met einddoelstellingen en tussendoelen, met te ondernemen acties en timing;
- maak daarbij een onderscheid tussen lange termijn doelstellingen en wat je op korte termijn wil bereiken;
- leg afspraken schriftelijk vast en zorg dat alle betrokken actoren dit document ondertekenen;
- maak ook afspraken en partnerschappen met andere (boven) lokale overlegfora;
- maak intergemeentelijke afspraken waar dat opportuun lijkt.

COÖRDINATIE

Ook een coördinerende rol is van cruciaal belang. De coördinator ziet er in de eerste plaats op toe dat de verschillende betrokken actoren meer en beter met elkaar samenwerken. Daarnaast zal de coördinator toezien op de partnerschappen die worden afgesloten en de afspraken die worden gemaakt om de nodige vooruitgang te kunnen boeken. Hij waakt over de praktische kant van de zaak. Deze coördinerende en aansturende rol in de bestrijding van de kinderarmoede lijkt op het lijf geschreven van het lokaal bestuur.

In elk partnerschap is er nood aan een mandaat voor een coördinator om de partners op de vingers te tikken wanneer afspraken niet worden nageleefd. Vanwege de centrale rol van het lokaal bestuur lijkt dit een taak die bij voorbaat bij deze actor dient te liggen.

LOKAAL SOCIAAL BELEID

De steden en gemeenten spelen immers een cruciale rol in de aanpak van een inclusief en integraal armoedebelief. Ze kunnen de regierol opnemen van alle acties ter bestrijding van armoede op de verschillende beleidsdomeinen (tewerkstelling, scholing, huisvesting, gezondheid, gezinsbeleid, vrijetijdsaanbod,...). Die acties hoeven niet beperkt te blijven tot het eigen grondgebied want uiteraard kunnen steden en gemeenten ook op dit terrein intergemeentelijke samenwerkingsverbanden aangaan.

Een specifiek lokaal armoedebelief kan uitgetekend worden binnen het lokaal sociaal beleid met als belangrijkste doelstelling het creëren van samenwerkingsverbanden tussen alle actoren op het terrein. Het slopen van muurtjes tussen de verschillende sociale actoren geeft een enorme meerwaarde doordat er grotere synergieën ontstaan die resulteren in een veel efficiëntere manier van armoedebestrijding: dicht bij de mensen en op een participatieve manier.



STAP 4**GEEN GELD, GEEN ZAKEN: ZORG VOOR DE NODIGE FINANCIËN**

Vooraleer aan de uitvoering te beginnen, is het nuttig om te weten over welke middelen men beschikt.

Met het oog op de continuïteit lijkt een structurele financiering de aangewezen piste. In realiteit starten nieuwe initiatieven vaak als (voorlopig) tijdelijke projecten. Een projectmatige financiering kan de nodige impuls en stimulans geven om het project na een experimentele start te implementeren in regulier beleid. Het is in elk geval belangrijk om van in het begin na te denken over de financiering op langere termijn. Hieronder geven we een aantal mogelijke pistes voor financiering.

FONDS SOCIO-CULTURELE PARTICIPATIE

De OCMW's krijgen sinds 2003 middelen van de federale overheid om de culturele, sportieve en sociale participatie van hun cliënten te bevorderen. In 2010 kwam bovenop dat budget van 7.000.000€ nog een bedrag van 4.200.000€ in het kader van de bestrijding van kinderarmoede.

De federale overheid wil hiermee de participatie van kansarmen aan het maatschappelijke leven verhogen. De maatregelen richten zich op het verhogen van de deelname aan cultuur, sport en informatie- en communicatietechnologie. Deze maatschappelijke participatie wordt gezien als een opstap naar volwaardige deelname aan de samenleving. De maatregelen zijn dus niet eng gericht op toeleiding naar de arbeidsmarkt, maar vormen een eerste stap naar... Het OCMW 'bemiddelt' als het ware tussen doelgroep en aanbieders en verlaagt ook de financiële drempel. Het gaat hier niet alleen om leefloontrekkers, maar over het bevorderen van de sociale, culturele en sportieve ontplooiing van alle gebruikers van het OCMW.

Deze subsidie wordt doorgaans besteed aan individuele tegemoetko-



mingen (kost van tickets en lidmaatschappen en schooluitstappen). Een vrij groot aantal OCMW's realiseren ook groepsuitstappen (museum, pretpark, manifestatie). Ook het fenomeen van de kortingssystemen (kaartenbank, vrijetijdspas, ...) is relatief wijd verbreid.

Dit fonds opende recent ook een aantal pistes in het kader van de aanpak van kinderarmoede. Zo kan de subsidie onder meer gebruikt worden voor de aankoop van schoolmateriaal of pedagogische hulpmiddelen en spelen, of de psychologische en paramedische ondersteuning (psychotherapie, logopedie,...) van kinderen. Om meer info te bekomen omtrent de modaliteiten en welke activiteiten in aanmerking komen, verwijzen we naar de website van de POD Maatschappelijke Integratie (www.mi-is.be/be-nl/ocmw/socioculturele-participatie).

PROJECTOPROEP LOKALE KINDERARMOEDEBESTRIJDING

Deze projectoproep werd gelanceerd door de Vlaamse overheid en gaat over projecten die zich richten op de aanpak van kinderarmoede met een focus op kinderen met de leeftijd 0 tot 3 jaar.

In deze oproep kunnen projecten ingediend worden die vanuit een lokale realiteit strijden tegen kinderarmoede. Voor meer info omtrent deze projectoproep verwijzen wij naar www.vlaanderen.be/armoede onder 'Projecten'. De oproep werd voor het eerst gelanceerd in 2011 en opnieuw in 2012. Naargelang de budgettaire mogelijkheden, is het de bedoeling deze projectoproep ook nadien te continueren.

LOKALE FINANCIERING

Een lokaal bestuur kan eigen middelen inbrengen ter financiering van het initiatief. Een lokale actor kan bij het lokaal bestuur een vraag tot (co-) financiering voorleggen. Een positief antwoord op de vraag zal in grote mate afhangen van de betrokkenheid van het lokaal bestuur en de aandacht die de problematiek van kinderarmoede toebedeeld krijgt. Het draagvlak voor deze aanpak/het project zal op dit moment van cruciaal belang zijn.

PROJECTFINANCIERING

Naast financiering vanuit bestuurlijke overheden kan men ook beroep doen op financiering door andere instanties. Voorbeelden van projectmatige financiering vindt men bij de Koning Boudewijnstichting, CERA, de Nationale Loterij.

Daarnaast worden er ook wedstrijden voor projecten georganiseerd waarvan de winnaar wordt beloond met een geldprijs. Voorbeelden zijn de Prinses Mathildeprijs en de Federale Armoedeprijs en de prijs van Welzijnzorg

Voor al deze initiatieven verwijzen wij naar de respectievelijke websites waar alle bijkomende info kan bekomen worden (zie www.mi-is.be; www.kbs-frb.be; www.armoedebestrijding.be; www.welzijnzorg.be).



3/2 Kenmerken voor succes

KENMERK 1.

PARTICIPATIE: DE KINDEREN EN HUN OUDERS ALS BIJZONDERE PARTNER.

“Wat je voor mij doet, zonder mij, doe je tegen mij.” MAHATMA GANDHI

Enkel door ook de stem te horen van de kinderen zelf en de gezinnen waarin ze opgroeien, kan men antwoorden formuleren op hun problemen. Die participatieve invalshoek is essentieel doorheen het initiatief om de zogenaamde ‘missing link’ te overbruggen. Het aspect van participatie door de kinderen zelf, de gezinnen waar ze deel van uitmaken, de verenigingen, ervaringsdeskundigen,... is van levensnoodzakelijk belang voor het project zelf en dat van bij de aanvang. Participatie is echter een vaak gehanteerd begrip en een term waaraan verschillende betekenissen gegeven worden. Het is cruciaal de finaliteit van participatie, met name de inbreng van ervaringskennis steeds voorop te stellen. Met andere woorden: participatie dient te beantwoorden aan een aantal kwalitatieve vereisten teneinde de term alle eer aan te doen.

Participatie mag niet beperkt blijven tot het uitwisselen van ervaringen zonder meer. Het is belangrijk deze inbreng ook zowel bij de voorbereiding als in de fase van uitvoering ten volle te benutten. In de voorbereidende fase betekent participatie dat men ten rade gaat bij de doelgroep om hun insteek te krijgen bij het project. Dat is nodig om ervoor te zorgen dat initiatieven voldoen aan hun vraag, dat ze laagdrempelig zijn, niet-stigmatiserend, bereikbaar,... Maar participatie betekent ook dat de doelgroep tijdens de uitvoering bij elk aspect van het project betrokken wordt. Dat is niet altijd eenvoudig. Initiatiefnemers kunnen daarom beroep doen op de inzet van opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting.

Ervaringsdeskundigen zijn mensen die zelf de armoede hebben meegemaakt en die een vorming hebben gevolgd om hun ervaringen ten dienste te kunnen stellen. Ze kunnen structureel ingeschakeld worden in het project zelf voor verschillende taken zoals de toeleiding of in de functie van vertrouwenspersoon. Men kan ook beroep doen op de Teams voor Advies en Ondersteuning (TAO) en hun ervaringskennis ad hoc inschakelen. Deze teams kunnen als consultant ingehuurd worden.

Voor meer info omtrent de inzetbaarheid en beschikbaarheid van deze opgeleide ervaringsdeskundigen verwijzen we graag door naar vzw De Link. Deze vzw staat in voor de coördinatie van de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting (zie: www.de-link.net).

Daarnaast zijn er ook de (lokale) verenigingen waar armen het woord nemen, de welzijnsschakels, de zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden, ... die ook over ervaringskennis beschikken en die bovendien lokaal verankerd zijn. Ze kennen de lokale situatie en kunnen lokale mensen mobiliseren om mee te denken en mee te werken aan de lokale planning en acties (zie: www.minderhedenforum.be; www.vlaams-netwerk-armoede.be; www.welzijnsschakels.be).



KENMERK 2.

OP HET LIJF GESCHREVEN: MAATWERK GEVRAAGD.

Een project/initiatief dat gericht is op de aanpak van kinderarmoede kan maar slagen als men rekening houdt met het zeer diverse karakter van de doelgroep. Er bestaat niet zoiets als hét kind in armoede. Elk kind leeft in een andere (gezins-)situatie. Een project maakt maar kans op slagen in de mate dat het flexibel kan inspelen op de verschillende precare situaties waarin de doelgroep kan zitten en hen de gepaste begeleiding en ondersteuning kan geven.

Daarom is maatwerk in de aanpak van kinderarmoede van cruciaal belang. Maatwerk veronderstelt ook inzicht in en voeling met de problematiek. Dit inzicht kan men verwerven door beroep te doen op de ervaringskennis van de doelgroep zelf. Dit is nogmaals een pleidooi voor een volwaardige participatie van de doelgroep. Maatwerk veronderstelt ook een meer intensieve investering qua middelen en personeel om het aanbod op maat van de doelgroep te krijgen. Maatwerk wordt per definitie dichtbij de doelgroep georganiseerd. Een lokaal bestuur, een organisatie op gemeentelijk niveau of zelfs binnen een wijk, zijn perfect om werk te maken van een aanbod dat op maat werkt.

KENMERK 3.

LAGE DREPELS EN EEN GOEDE TOELEIDING.

Om de slagkracht van het project maximaal te houden, is er nood aan een (continue) instroom en toeleiding van de doelgroep. Daar moet van bij het begin, van bij de projectvoorbereiding, over worden nagedacht. Een sterk participatief project, waar de doelgroep van bij aanvang betrokken is en waar ze doorheen het project mee kunnen denken en beslissen, zal wellicht minder moeite hebben met een goede toeleiding. Daarnaast biedt een sterk partnerschap met ondermeer doelgroeporganisaties, eventueel specifiek gericht op toeleiding, opportuniteiten.

Het aspect van toeleiding hangt in grote mate samen met het aspect van toegang en toegankelijkheid en bereik. Om de doelgroep te kunnen toeleiden, moet men eerst de doelgroep bereiken. En om de doelgroep over de drempel te krijgen, mag de drempel niet te hoog zijn.

‘Lage drempels’ creëren, vraagt om een combinatie van verschillende acties.

Alle communicatie en alle verstrekte informatie moet voor iedereen begrijpbaar zijn. Er kunnen taalbarrières zijn voor anderstaligen. Er kunnen taalbarrières zijn voor kortgeschoolden. Ook het zoeken naar een juiste locatie is een belangrijk aandachtspunt: dichtbij de mensen die men wil bereiken, met goede verbindingen met het openbaar vervoer, geen stigmatiserende plaats, toegankelijk voor andersvaliden,.... Een leuke plaats om kinderen naartoe te brengen.

Lage drempels vormen als het ware een rode draad doorheen alle initiatieven en projecten.



3/³ Inhoudelijke aandachtspunten

Waarop moet nu de bestrijding van kinderarmoede focussen? Welke keuzes heeft de lokale actor? De verschillende dimensies van kinderarmoede zijn even vele thema's waarrond projecten kunnen worden ontwikkeld. In het volgend hoofdstuk geven we daarvan inspirerende praktijkvoorbeelden. Welk thema men ook als vertrekpunt neemt, voor een geïntegreerd beleid van armoedebestrijding zijn een aantal inhoudelijke aandachtspunten onontbeerlijk.

AANDACHTSPUNT 1.

vroegE interventie bij specifieke risicogroepen

De impact van armoede en sociale uitsluiting is het sterkst en het meest persistent bij de jongste kinderen. Daarom is preventie de beste manier om kwetsbare kinderen en hun gezinnen te ondersteunen. De begeleiding en ondersteuning dient zelfs prenataal voorzien te worden. Op die manier gaat men echt preventief tewerk en wordt het gezin voorbereid op de komst van een kind. Werken aan de opvoedkundige capaciteiten en aan het vertrouwen in de eigen ouderrol zijn hierbij belangrijke richtlijnen. Men kan hier niet vroeg genoeg aan beginnen. Ouders het belang van een goede hechting bijbrengen en aanleren hoe ze daaraan kunnen werken, betekent een significante meerwaarde. Zo is het geven van borstvoeding een belangrijk element in het hechtingsproces. Toekomstige moeders hierop wijzen, kan al een belangrijke stap zijn in de opvoedingsondersteuning.

Naast de groep van jongste kinderen, wijst onderzoek ook andere risicogroepen aan voor een preventief beleid: kinderen van werkloze ouders, kinderen van alleenstaande ouders en kinderen uit gezinnen met drie of meer kinderen. Een vierde risicogroep zijn de kinderen van personen van buitenlandse herkomst. Hun armoederisico ligt vijf keer hoger dan het gemiddelde van de Belgische kinderen. In deze families is er ook een toename van het aantal alleenstaande moeders. Cultuur- en taalbarrières zorgen voor extra achterstelling in vergelijking met “autochtone” arme kinderen wat bijkomende maatregelen noodzakelijk maakt.

Deze cijfers tonen aan dat het zinvol is om specifieke projecten te ondersteunen die werklozen, eenoudergezinnen, personen van buitenlandse herkomst en grote gezinnen bereiken.

- Probeer kwetsbare gezinnen reeds te bereiken in de periode voor of tijdens de zwangerschap om zo het preventieeluk ten volle te kunnen uitspelen
- Besteed (preventief) aandacht aan groepen die een hoger risico op armoede lopen
- Doe beroep op zelforganisaties, kerken, moskeeën... om de meest kwetsbare gezinnen vroeg te bereiken

AANDACHTSPUNT 2.

EEN FAMILIEVRIENDELIJK BELEID

Werken wordt als eerste oplossing gezien om uit armoede te komen. Hoe meer er wordt geïnvesteerd in een familievriendelijk beleid, hoe meer de tewerkstelling voor moeders wordt mogelijk gemaakt in combinatie met het gezinsleven, hoe lager het armoederisico voor kinderen. Een heel pakket aan maatregelen is mogelijk: de uitbouw van kinderopvang, ouderschapsverlof en financiële ondersteuning voor gezinnen met jonge kinderen. Lokale besturen kunnen hieraan prioriteit geven door bijvoorbeeld het creëren van tewerkstelling in buurtdiensten en sociale economie en via de aanvullende steun die zij voorzien voor OCMW-cliënten.

Een familievriendelijk beleid heeft een positief effect voor de eenoudergezinnen. Onderzoek toont aan dat hoe hoger het aantal kinderopvangplaatsen, hoe minder vrouwen er financieel op achteruit gaan na een partnerbreuk.

Ook los van deelname aan de arbeidsmarkt is (goede) kinderopvang nuttig. Opvang- en opvoedingsinitiatieven dragen bij tot een verhoogde draagkracht van de gezinnen en tot de voorspoedige ontwikkeling van de kinderen.

Zorg voor maatregelen en dienstverlening die ouders toelaten een evenwicht te vinden tussen werk en gezin.



AANDACHTSPUNT 3.**KWALITEITSVOLLE LEEFOMGEVING EN VRIJETIJSBESTEDING**

Het ligt voor de hand dat een kwaliteitsvolle woning bijdraagt tot het welzijn van kinderen; dat is niet anders voor de volwassenen in het gezin. Een woning van slechte kwaliteit zorgt voor gezondheidsproblemen en een te beperkte oppervlakte beknot de bewegingsruimte en verhoogt de spanningen in het gezin. Te kleine behuizing heeft ook een nefaste invloed op de ontwikkeling van kinderen, al was het maar doordat concentreren op het huiswerk moeilijker wordt. De lokale overheid kan investeren in kwaliteitsvol wonen via het aanbieden van sociale woningen, een nauwe opvolging van de leegstand en verkrotting op haar grondgebied en door controle op de kwaliteit en de betaalbaarheid van de private huurmarkt.

Maar een kwaliteitsvolle leefomgeving is meer dan dat. De aanwezigheid van voorzieningen zoals kinderopvang, scholen en recreatiemogelijkheden bepalen mee de kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast hebben kinderen nood aan plaatsen om buiten te spelen, aan bibliotheken en aan georganiseerde sociale en recreatieve activiteiten. Een zwakke buurtinfrastructuur en een weinig stimulerende omgeving kunnen de ontwikkeling van het kind belemmeren.

Het garanderen van een toegankelijke vrijetijdsbesteding is een onmisbare pijler in de lokale armoedebestrijding. Steden en gemeenten kunnen de drempels wegnemen die arme kinderen verhinderen deel te nemen aan buitenschoolse of recreatieve activiteiten. Het ontspanningsaanbod voor kinderen moet gratis zijn of toch goedkoop. Als dat voor alle kinderen geldt, wordt voorkomen dat subsidies op hun beurt tot stigmatisering en sociale uitsluiting leiden. Ook de ondersteuning van specifieke werkingen voor kinderen en jongeren die moeilijk aansluiting vinden bij het reguliere aanbod van bijvoorbeeld jeugdwerk, is nuttig.

Bibliotheken, musea en theaters kunnen innovatieve strategieën ontwikkelen voor kinderen die weinig ervaring hebben met culturele activiteiten. Ook gratis of gesubsidieerd gebruik van het openbaar vervoer draagt bij tot een betere toegankelijkheid van het lokale vrijetijdsaanbod. Dit is belangrijk voor gezinnen die geen auto hebben of die het niet gewoon zijn om zich buiten de eigen buurt te bewegen.

De behoeften en visie van kinderen kunnen aanzienlijk verschillen van die van volwassenen. In het ontwikkelen van een beleid dat deze doelgroep ten goede komt, is hun stem dan ook onontbeerlijk. Lokale beleidsmakers kunnen de ideeën van kinderen bevragen, bijvoorbeeld bij het ontwerpen van nieuwe woonwijken. Zo kunnen kinderen actief deelnemen aan het leven in en de ontwikkeling van hun buurt.

- Zorg voor een prikkelende (leef)omgeving voor kinderen met aandacht voor toegankelijkheid
- Zorg voor kwaliteitsvolle sociale woningen
Zorg voor betaalbare privéwoningen via een sociaal verhuurkantoor
- Bouw een lokaal vrijetijdsaanbod uit dat tegemoet komt aan de noden van alle kinderen dus ook van kinderen die leven in situaties van armoede
- Vraag kinderen naar hun ideeën en geef hen inspraak bij de opmaak van maatregelen die hun buurt aanbelangen

AANDACHTSPUNT 4.

TOEGANG TOT KWALITEITSVOLLE KINDEROPVANG EN ONDERWIJS

Boven toonden we het belang van kwaliteitsvolle kinderopvang aan. De kwetsbaarste bevolkingsgroepen maken echter nog te weinig gebruik van sociale dienstverlening en opvanginitiatieven. Het niveau van de tarieven en het wantrouwen ten overstaan van officiële zorgverleners zijn de voornaamste hinderpalen voor arme gezinnen.

Het is van belang dat kinderopvangvoorzieningen zo veel mogelijk hindernissen voor de tewerkstelling van vrouwen wegnemen. Wanneer de kosten voor kinderopvang hoog oplopen, hebben lage inkomensgezinnen slechts weinig baat bij hun tewerkstelling. Dit illustreert het belang van betaalbare kinderopvang en inkomensafhankelijke vergoedingen opdat lage inkomensgezinnen hun inkomen via werkgelegenheid kunnen optrekken. Bovendien bestaat er voor deze groep ook een nood tot occasionele opvang die hen in staat stelt om te gaan solliciteren of een occasionele opleiding te volgen... Ook bij de voorbereiding en implementatie van projecten is dit een belangrijke randvoorwaarde die meegenomen dient te worden.

Allerlei drempels zorgen ervoor dat de meest kwetsbare groepen nog steeds worden uitgesloten van een kwaliteitsvol onderwijs. Nochtans vormt onderwijs de belangrijkste uitweg voor kinderen uit de vicieuze cirkel van deprivatie. Er is behoefte aan meer aandacht voor diversiteit en sociale ongelijkheid. Door het drukken van de schoolkosten en het voorkomen van sociale segregatie worden drempels weggewerkt. Er kunnen lokaal afspraken worden gemaakt om de schoolkosten te beperken en om tussen te komen bij financiële problemen voor kwetsbare gezinnen. Brugfiguren tussen scholen en maatschappelijk kwetsbare gezinnen kunnen scholen helpen om de leefwereld van kansarme kinderen beter te begrijpen. Vroege participatie in de kleuterschool heeft daarbij bijzondere aandacht. Er moet bovendien een betere afstemming komen tussen kinderopvang en kleuterschool.

De onderwijskansen van kinderen mogen niet langer afhangen van hun sociale achtergrond. Alle kinderen moeten in staat zijn hun potentieel te ontwikkelen. Lokale actoren kunnen in hun strijd tegen kinderarmoede samenwerken met lokale kleuter- en basisscholen om een omgeving te creëren waarbinnen alle leerlingen worden geaccepteerd en die hen leert om voor zichzelf op te komen.

- Zorg voor voldoende plaatsen, voor goed opgeleid personeel en voor een betaalbare, buurtgerichte kinderopvang
- Sensibiliseer ouders over het belang van kleuteronderwijs
- Beperk de schoolkosten en besteed bijzondere aandacht aan kansarme kinderen op school



AANDACHTSPUNT 5.
EEN OMVATTENDE STRATEGIE

Om kinderarmoede efficiënt te bestrijden is het nodig om op alle fronten tegelijk te werken. Een gecoördineerde actie binnen de verschillende beleidsdomeinen is nodig. Onderwijs, huisvesting, leefomgeving, materieel welzijn... zijn allemaal even belangrijke aspecten van een kinderleven. Hoe belangrijk onderwijs ook is als hefboom voor een beter leven, kinderen kunnen er geen profijt uithalen als de andere domeinen van hun leven niet op orde zijn. Maatregelen en projecten nemen best de verschillende niveaus en beleidsdomeinen in rekening, om hun slagkracht te verhogen.

Beperk de aanpak van kinderarmoede niet tot één aspect. Verwacht niet dat de kinderarmoede zal afnemen door enkel een beter onderwijs te bieden of door enkel meer kinderopvang te organiseren. Een omvattende en integrale aanpak is nodig.



AANDACHTSPUNT 6.

HET GARANDEREN VAN KINDERRECHTEN

Kinderarmoede is een schending van de rechten van het kind. Een doeltreffend beleid moet worden gebaseerd op de Conventie van de Verenigde Naties over de Rechten van het Kind. De Conventie benadrukt zowel de verantwoordelijkheid van de ouders in de zorg voor hun kinderen, als die van beleidsmakers om de ouders materiële ondersteuning en ondersteunende programma's te bieden waar dat nodig is. Het Vlaams Actieplan Kinderrechten (2011-2014) is het antwoord van de Vlaamse Regering op de strenge commentaren van het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties (zie http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/covlaanderen_vak.aspx).

Dit moet een lokale vertaling krijgen.

Participatie van kinderen aan het beleid rond armoedebestrijding zou een evidentie moeten zijn. Het geeft hen de kracht om voor zichzelf op te komen en zelfvertrouwen en zelfbewustzijn te ontwikkelen. Kinderen zijn afhankelijk van hun familie maar ze zijn ook burgers met eigen rechten.

Behandel kinderen als burgers met eigen rechten en geef hen de kans om deel te nemen aan het beleid



The image features a young child with a pacifier in their mouth, looking slightly to the side. The child is wearing a dark-colored top. The background is a soft-focus indoor setting, possibly a nursery, with a white chair visible on the left. The entire image is overlaid with a semi-transparent gradient that transitions from a light yellow at the top to a light blue in the middle, and back to a light yellow at the bottom. In the top left corner, the text 'Elk kind telt' is written in a stylized, colorful font. The word 'Elk' is in black, 'kind' is in red and blue, and 'telt' is in black.

Elk
kind
telt

Hierna bespreken we voor elk van de vijf dimensies van kinderarmoede een aantal concrete voorbeelden voor een aanpak. De initiatiefnemers zijn soms lokale besturen, soms lokale of bovenlokale organisaties en instellingen. De dimensies vormen een illustratie van de focus die lokale actoren hanteren in hun projecten ter bestrijding van kinderarmoede. Uiteraard hantieren vele projecten een meervoudige focus. We zagen immers dat een doeltreffende strategie op meerdere terreinen tegelijk werkt. Tot slot geven we enkele voorbeelden van projecten die de uitbouw van een lokaal netwerk beogen om een betere samenwerking tussen de verschillende lokale diensten en organisaties te verwezenlijken.

4 Inspirerende voorbeelden: projecten in de praktijk

4/1 **Materieel welzijn**

De financiële situatie van de ouders is vaak de focus bij maatregelen tegen kinderarmoede. Men wil een kwaliteitsvolle leefsituatie realiseren voor de kinderen door de materiële omstandigheden in het gezin te verbeteren. De bekendste inkomensverhogende maatregelen zijn de werkgelegenheidsmaatregelen en de uitkeringen. Daarnaast bestaan instrumenten die de kosten of uitgaven van deze gezinnen moeten beperken, via bijvoorbeeld de schooltoelage en de maximumfactuur in de gezondheidszorg.

TWERKSTELLINGSMAATREGELEN

De armoedecijfers voor kinderen in een gezin met een werkend gezinshoofd liggen beduidend lager dan in een werkloos gezin. In de strijd tegen kinderarmoede is het bijgevolg belangrijk om de werkgelegenheid bij de ouders te verhogen. Ouders hulp bieden bij het vinden van een job die voldoende financiële zekerheid biedt, is belangrijk. Om die job ook te kunnen aanvaarden is een goede en flexibele kinderopvang essentieel.

In **Genk** loopt het programma Instapje, een samenwerking tussen de Stedelijke Werkwinkel, het Stadsbestuur en de vzw PAS. Instapje is een ontwikkelingsstimulerend programma voor laagopgeleide ouders in Genk-Noord met een peuter tussen 1 en 2,5 jaar. Tegelijk is het een tewerkstellingsprogramma voor laaggeschoolde, langdurig werkloze vrouwen. Meer concreet richt het programma zich op het verbeteren van de inbreng die de ouders hebben in de interactie met hun kind. De aandacht gaat daarbij speciaal uit naar vier dimensies van ondersteuning: emotionele steun, respect voor de autonomie van het kind, structureren en grenzen stellen, informatie en uitleg geven. Met de begeleiding wil

men ook de arbeidsmarktgerichte competenties van de contactmoeders verhogen.

In **Boom** en **Oostende** wordt een occasionele kinderopvang voorzien voor ouders die gaan solliciteren of die onverwacht kunnen gaan werken (bijvoorbeeld een interimjob).

UITKERINGEN

Ook uitkeringen zijn onontbeerlijk om kinderen te beschermen tegen armoede. Werk is immers geen garantie op een leven zonder armoede of is niet voor iedereen de beste oplossing. Uitkeringen moeten een minimale levensstandaard voor kinderen mogelijk maken. En al zijn ook uitkeringen op zich onvoldoende, vele steden en gemeenten hebben systemen van bijkomende steun in het leven geroepen. In **Leuven** geeft het stadsbestuur geboortetoeelagen aan ouders gedomicilieerd in Leuven die een OMNIO-statuuut of geen te hoog inkomen hebben. De stad **Antwerpen** voorziet in een tussenkomst voor klanten van het OCMW in kosten die de ontwikkelingskansen van kinderen verhogen. Het kan gaan over schoolkosten, maar ook over de professionele psychologische ondersteuning van hun kind (omgaan met trauma's of verlies, ondersteuning van kinderen met een handicap, herstellen van de gezinsband,...).

FAMILIEVRIENDELIJK BELEID

Lokale besturen werken aan een familievriendelijk beleid door families te helpen met maatregelen voor een goed evenwicht tussen werk en gezinsleven en/of door te zorgen voor een menswaardig inkomen met sociale uitkeringen. Daarnaast kunnen allerlei toelagen en subsidies, of prijsreducties en gratis activiteiten, de druk op de financiële situatie van (jonge) ouders verminderen. Het OCMW van **Halle** organiseerde een gratis kerstfeest met specifieke aandacht voor jonge kinderen. Datzelfde OCMW zorgde voor een tussenkomst in het Sinterklaasfeest dat georganiseerd werd door lokale welzijnspartners. Het OCMW van **Geel**





bezorgt gezinnen met kinderen twee maal per jaar een kledingtoelage en geeft financiële steun (tot 100%) voor begeleiding of therapie bij specifieke ontwikkelingsproblemen of bij leerproblemen.

OUT OF THE BOX

Het OCMW **Balen** kijkt anders naar de financiële nood van gezinnen door gebruik te maken van de referentiebudgetstandaard van B. Storms (KHKempen) die een meer concrete invulling geeft aan de notie 'menswaardig bestaan', op basis van een meer realistische inschatting van wat materiële noden zijn (zie www.menswaardiginkomen.be).

Ook innovatief is het project 'Boempatat' van het OCMW **Boom** die een winkel openden waar ouders met kinderen terecht kunnen voor het ruilen van speelgoed, kleding en pampers. De werking van de winkel is gebaseerd op het LETS-systeem. Men hanteert een eigen muntenheid om de ruilhandel binnen de winkel te structureren.

Boempatat' – OCMW Boom

Het OCMW opende (ism de gemeente, de Gezinsbond en een waaier aan partners) een winkel waar ouders met kinderen tussen 0 en speelgoed, kleding en pampers kunnen ruilen. De werking van de winkel is licht gebaseerd op LETS (Local Exchange and Trading System). Dit wil zeggen dat we binnen de winkel een eigen munteenheid hanteren om de ruilhandel te structureren. Munten kunnen verdiend worden door kleren of andere spullen voor 0 tot 3jarigen binnen te brengen en door deel te nemen aan activiteiten.

Ouders die over weinig financiële middelen beschikken, krijgen via de partners (bijvoorbeeld OCMW of Welzijnsschakel), een startbedrag aan ruilmunten. Wie kleren of spullen wil schenken aan één van de partners (bijvoorbeeld Welzijnsschakel) wordt gevraagd om dit binnen te brengen in de winkel. De persoon in kwestie wordt betaald in munten. Die munten kunnen dan geschonken worden aan een organisatie naar keuze, die de munten dan weer verdeelt onder zijn behoeftige leden. Zo blijven de munten in circulatie.

Naast die materiële waren heeft de winkel ook een immaterieel aanbod: namelijk informatie en ontmoeting. Zo is in de winkel een informatiehoek met folders van partnerorganisaties, maar waar ook muurkranten hangen met informatie in eenvoudig taalgebruik of in pictogrammen. Dat kan gaan over huisvesting, gezondheid, hygiëne en opvoeding. Ouders worden op verschillende manieren gesensibiliseerd om Nederlands te leren en om hun kinderen vanaf de leeftijd van 2,5 jaar naar school te laten gaan.

De winkel heeft ook een koffie- en speelhoekje worden waar ouders iets kunnen drinken terwijl de kinderen samen spelen. Heel informeel kan men zo het eigen netwerk uitbouwen. De kinderen leren samen spelen, horen Nederlands spreken, ... Dit kan een goede voorbereiding zijn voor de kleuterklas.



Deze ontmoetingsmomenten krijgen op bepaalde tijdstippen meer structuur door methodische en pedagogische ondersteuning. Ouders kunnen met hun kinderen naar deze open activiteit komen. Deze ontmoetingsmomenten zijn onderdeel van de werking van het Huis van het Kind. De winkel heeft een lage drempel en leidt deelnemers toe naar andere activiteiten van het Huis van het Kind rond uitwisseling van opvoedingservaringen, successen en zorgen tussen jonge ouders. Het stimuleren en organiseren van informele sociale netwerken is in die zin een zeer basale maar ook een heel effectieve methodiek van opvoedingsondersteuning.

De bedoeling is dat er een duurzame samenwerking ontstaat tussen de verschillende organisaties en diensten, waardoor het aanbod voor de ouders die in armoede leven, geoptimaliseerd wordt en geïntegreerd wordt. Voor ouders die het nodig hebben, wordt er gedurende de laatste drie maanden van de periode dat ze naar de winkel komen (de drie maanden voor hun kind drie jaar wordt) voor een warme overdracht naar andere voorzieningen of organisaties gezorgd.

Ten slotte is er in de ruimte boven de winkel een locatie voorzien waarin een onthaalouder kinderen opvangt. De onthaalouder doet zowel reguliere opvang als noodopvang. Dit wil zeggen dat de onthaalouder ook kinderen zal opvangen wiens ouder moet gaan solliciteren of onverwacht moet gaan werken (bijvoorbeeld via interim).

Gezinsondersteuning - OCMW Balen

Het OCMW van **Balen** werkt al een aantal jaren intensief in dialoog met mensen in armoede. Een 'veilige kindertijd' is één van de thema's in die samenwerking. Dat resulteerde in een signaallijst kansarmoede voor leerkrachten, vrijetijdscheques om vrijetijdsbesteding betaalbaar te maken en de opstart –samen met basiseducatie- van een werkgroep rond het thema "Een gelukkig kind. Thuis en in de klas".

Met dit nieuwe project wil men het aanbod gezinsondersteuning voor gezinnen met kinderen van 0 tot 3 jaar versterken. Om op maat van de gezinnen te kunnen werken, zijn er verschillende ondersteuningsvormen: huisbezoeken, individuele gesprekken, groepsbijeenkomsten, financiële steun, steungezinnen,... De toeleiding van gezinnen met jonge kinderen gebeurt via samenwerking met Kind & Gezin, landelijke kinderopvang en thuisbegeleidingsdiensten.

In het kader van het armoedebeleid werd de financiële steunverlening van het OCMW getoetst aan de referentiebudgetten zoals opgesteld door B. Storms (zie: www.menswaardiginkomen.be). Hieruit bleek bijkomende aanvullende steun voor gezinnen met kinderen noodzakelijk. Dit is een van de acties die men binnen dit project wil realiseren. Ook rond randvoorwaarden voor een geslaagde tewerkstelling wordt gewerkt. De drempels naar kinderopvang verlagen is hierbij een aandachtspunt. Sommige mensen uit de doelgroep hebben misvattingen en vooroordelen over kinderopvang en daar wil men wat aan doen door samen met hen opvangplaatsen te bezoeken.

Door een gevarieerd pakket aan ondersteuningsvormen aan bieden, wil men gezinnen met kinderen van 0 tot 3 jaar bereiken om samen hun situatie te verbeteren. Men wil deze gezinnen ook een vertrouwenspersoon bieden binnen het OCMW, die samen met hen de weg zoekt naar de meest gepaste hulp- en dienstverlening.





4/2 Huisvesting en leefomgeving

Net zoals kinderen gehecht zijn aan hun familieleden, zijn ze ook gehecht aan hun buurt en hun vrienden. We bespraken reeds de potentiële positieve effecten van een kwaliteitsvolle huisvesting en leefomgeving op de ontwikkeling en de maatschappelijke integratie van kinderen. Het is van belang dat lokale actoren zorgen voor de opwaardering van achtergestelde buurten en een toegankelijke vrijetijdsbesteding voor alle kinderen.

ONTMOETING EN SPEELPLAATSEN

Vele lokale projecten ter bestrijding van de armoede bij kinderen hanteren een buurtgerichte werking. Het organiseren van activiteiten, ontmoeting en speelplaatsen in bepaalde achtergestelde wijken moet positieve neveneffecten creëren voor die buurten. Ze garanderen een goede bereikbaarheid. Door het inrichten van buurtgerichte kinderopvang bijvoorbeeld, neemt men drempels weg voor maatschappelijk kwetsbare ouders.

In **Antwerpen** speelde de stad in op de behoefte aan goede, kwalitatieve buitenruimte door het aanleggen van het Park Spoor Noord. Het park biedt een kwalitatieve ruimte voor sport en spel in een wijk met veel kansarme kinderen. Door het creëren van maximale condities voor een veilige omgeving biedt men een ontmoetingsplek voor ouders met kinderen en voor kinderen zonder begeleiding. Daarbij heeft men zowel oog voor de verkeersveiligheid als voor de sociale veiligheid. Door het aanleggen van een transparante ruimte met weinig donkere hoeken en hoge begroeiing en het creëren van een maximale sociale controle (de omliggende huizen liggen met de voorzijde naar het park) is het park een kindvriendelijke omgeving. Het Park Spoor Noord biedt een goed voorbeeld van hoe intelligente stadsplanning de levenskwaliteit van kinderen - en ouders met hun jonge kinderen - sterk kan verbeteren.



Een bijkomende succesfactor, vooral in buurten/gemeenten waar er sprake is van een grote groep van etnisch-culturele minderheden, is het werken met brugfiguren en andere interculturele initiatieven.

In **Ronse** worden wijkbrugfiguren opgeleid en ingezet om drempels van en naar het bestaande aanbod aan dienstverlening te verlagen. Door hun aanwezigheid in de wijk kunnen zij de drempels in kaart brengen en de blik van organisaties en beleid van onderuit verruimen. De sterkte van wijkbrugfiguren ligt erin dat zij de gezinnen in hun leefwereld als gelijke kunnen benaderen. Zij nemen deel aan de basiswerking en de activiteiten van de wijkwerking. Via de wijkbrugfiguren wil het project bruggen bouwen tussen gezinnen die leven in armoede en de diensten en voorzieningen. Hierdoor zal de kennis van de diensten over armoede en de kennis van het gezin in armoede over de diensten vergroten.

SPEEL-O-THEEK

Ook heel wat lokale initiatieven richten speelplekken in voor jonge kinderen en stellen een speel-o-theek ter beschikking van gezinnen met jonge kinderen. In zo'n speel-o-theek kunnen ouders gratis of tegen een laag tarief speelgoed uitlenen. Deze initiatieven willen de sociale en culturele bagage van kinderen die in armoede opgroeien vergroten. Voor kinderen in armoede is het uitnodigen van vriendjes of het organiseren van verjaardagsfeestjes minder evident. Vaak zijn ze beschaamd omdat ze weinig speelgoed hebben. Het inrichten van toegankelijke speelplekken en het beschikbaar stellen van speelgoed kan hieraan verhelpen. Een bijkomend pluspunt is als men zoals in **Kortrijk** deze speel-o-theek mobiel maakt en men de kinderen zelf in hun buurt gaat opzoeken. Op die manier komt men tegemoet aan de drempel die mobiliteit soms kan zijn.



Speel-o-theek - Kortrijk

In verschillende kwetsbare buurten in Kortrijk organiseert de mobiele speel-o-theek op geregelde tijdstippen sessies voor kleine kinderen en hun ouders. Hiervoor wordt voorzien in aangepast, educatief, verantwoord en kwalitatief speelgoed. Ouders leren hoe ze samen kunnen spelen met hun kinderen en hoe ze hun kinderen kunnen stimuleren om zelfstandig te spelen. Er worden oefenmomenten aangeboden in samen spelen en in het stellen van grenzen. Dit gebeurt in aanwezigheid van een hulpverlener en een doelgroepvrijwilliger. Deze speelsessies worden ingezet als 'trigger' om opvoedingsondersteunend te kunnen werken naar ouders.

Hiernaast kunnen de ouders het spelmateriaal gratis ontlenen. Ze krijgen dan ook de nodige tips en uitleg om optimaal het spel en de ontwikkeling van de kinderen te kunnen stimuleren.

Deze mobiele speel-o-theek is gekoppeld aan thematische opvoedingsondersteunende sessies, in samenwerking met CAW Piramide en Kind & Gezin. De kwetsbare ouders (kansarme ouders van allochtone en autochtone afkomst) kunnen op een actieve manier deelnemen aan die open groepssessies. Deze ouders worden toegeleid via de werking van de mobiele speel-o-theek, maar ook door huisbezoeken en vanuit de aanwezige buurtwerking.

Dit project maakt deel uit van de verdere uitbouw van de opvoedingswinkel (die centraal georganiseerd is) en de bibliotheek en wil toeleiden naar lezen en cultuur, naar de jeugdwerking van Stad Kortrijk, de speelpleinwerking en andere jeugdwerking.





TOEGANKELIJKE VRIJETIJDSDACTIVITEITEN

Naast het voorzien van kwaliteitsvolle voorzieningen in achtergestelde buurten kunnen lokale actoren de toegankelijkheid van de vrijetijdsbesteding voor kinderen in hun gemeente of stad optimaliseren. Buitenschoolse activiteiten zijn belangrijk voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen. Kansarme kinderen krijgen de kans om hun sociaal netwerk uit te breiden en men gaat sociale uitsluiting tegen. De stad **Geel** bevordert de vrijetijdsparticipatie van gezinnen die financieel zwak staan door de prijs te halveren van het lokale aanbod vrijetijdsbesteding (zwembad, bibliotheek, muziek- en kunstacademie, cultuurcentrum, vakantieaanbod, ...) voor deze doelgroep. In **Beringen** wil men de participatie vergroten van alle Beringse kinderen aan activiteiten die georganiseerd worden door de jeugd-, cultuur- en sportdienst. Men heeft in het bijzonder aandacht voor de maatschappelijk kwetsbare kinderen. Deze kinderen (tussen 2 en 18 jaar) krijgen jaarlijks extra KIA (Kinderen In Actie)-cheques aangeboden, ter waarde van 1 euro. Het OCMW van **Leuven** riep een fonds tot leven met de maatschappelijke participatie van kansarme kinderen als doel. Leuvense organisaties die collectieve acties opzetten ter bevordering van de sociale integratie van kansarme kinderen tot 18 jaar kunnen beroep doen op financiële steun voor de aankoop van pedagogische hulpmiddelen en didactisch speel- en leer-materiaal.

HUISVESTING

Ook rond huisvesting bestaan mooie voorbeelden. Op verschillende plaatsen bestaat een vorm van huurbegleiding waarbij begeleiders de woonsituatie opvolgen en garant staan voor een degelijke huisvesting voor jonge kwetsbare gezinnen. In deze woonbegeleiding wordt een begeleidingsplan opgesteld dat de huurder ondertekent. Bedoeling is te vermijden dat gezinnen met jonge kinderen in financiële problemen komen.

Huurbegleiding voor kwetsbare gezinnen SVK Zuid-Oost-Vlaanderen

Het sociaal verhuurkantoor (SVK) Zuid-Oost-Vlaanderen is een samenwerkingsverband tussen 14 gemeenten en OCMW's in de regio Zuid-Oost-Vlaanderen. Naast de lokale besturen zijn ook alle sociale huisvestingsmaatschappijen met een werking op het grondgebied lid van de vzw.

Kinderen zijn extra gevoelig voor een slechte woonsituatie. Wonen is een basisrecht, maar goed wonen zou daar zeker moeten in opgenomen worden. SHM's en SVK's staan voor kwalitatief goede woningen, maar vaak zijn het de ouders zelf die extra ondersteuning nodig hebben om naast hun goede woning ook een goede woonomgeving aan de kinderen aan te bieden. Een stabiele woon- en leefomgeving is zeer belangrijk voor kinderen in de doelgroep 0 tot 3 jaar. Deze kinderen moeten zich kunnen voorbereiden op het naar school gaan. Het is dus zeer belangrijk om kwetsbare jonge kinderen een betere woonsituatie te kunnen aanbieden. Het project biedt kwetsbare gezinnen ondersteuning door de inzet van een huurbegleiter die de opvolging van de woonsituatie waarborgt. Voor elk gezin wordt een plan met begeleidingsdossier opgesteld. Dit plan wordt doorgenomen met de huurder die het ondertekent. Het begeleidingsplan wordt nauwgezet opgevolgd en waar nodig aangepast, zowel in de positieve als in de negatieve zin.

Het project heeft twee doelstellingen: het onmiddellijk verbeteren van de woonsituatie van kinderen tussen 0 en 3 jaar wiens ouders sociale huurders zijn, het structureel aanpakken van de woonsituatie door een doorgedreven begeleiding waardoor ouders na een jaar over tools beschikken om de woon- en leefomgeving van hun jonge kinderen te verbeteren.





De Speeldoos- Mechelen

VZW Nieuwe Weg is een inloopteam erkend door Kind en Gezin. Hun werking gebeurt uit één centrale locatie. Nu merkte men dat het voor de doelgroep niet altijd makkelijk is om de afstand tussen hun wijk en het centrum van de stad te overbruggen is (o.a. verplaatsing met buggy's, ...). Lokale diensten en organisaties geven ook aan dat het daarom niet evident is om mensen door te verwijzen. Daaruit groeide de beslissing om meer decentraal te gaan werken. Alle initiatiefnemers willen samenwerken om de brug te slaan naar gezinnen in de wijken. Door de uitbouw van 'De Speeldoos' in de M. Gandhiwijk -een sociale woonwijk- wordt expertise opgebouwd.

Het project 'De Speeldoos' bestaat uit twee luiken: een ontmoetingsplaats en een speel-o-theek.

Een ontmoetingsplaats voor kinderen en ouders biedt spel- en ontmoetingskansen aan kinderen en hun ouders. Ouders hoeven niet te reserveren, niet in te schrijven en niet te betalen. Ze komen wanneer dat voor hen en hun kind past: elke week, om de 14 dagen, een hele namiddag, een half uurtje,... Er zijn steeds medewerkers aanwezig die zorgen voor een warm onthaal en die de gezinnen wegwijs maken in de ruimte.

Kinderen maken in een ontmoetingsplaats kennis met een nieuwe omgeving. Zij kunnen er op ontdekking gaan naar ander spelmateriaal, andere kinderen, andere volwassenen,... terwijl de ouder veilig binnen handbereik is. Of ze zien net hun kans om eens weg te zijn van moeder/vader. Kinderen kunnen in de ontmoetingsplaats experimenteren met grenzen, met afstand en nabijheid t.o.v. hun ouder, Door de aanwezigheid van de medewerkers van De Nieuwe Weg én van andere ouders en kinderen, leren ze ook anders omgaan met zowel kinderen als volwassenen. Ouders leren er andere ouders kennen en kunnen hun ervaringen delen. Ouders zien en horen de hele tijd hoe andere ouders met hun kind

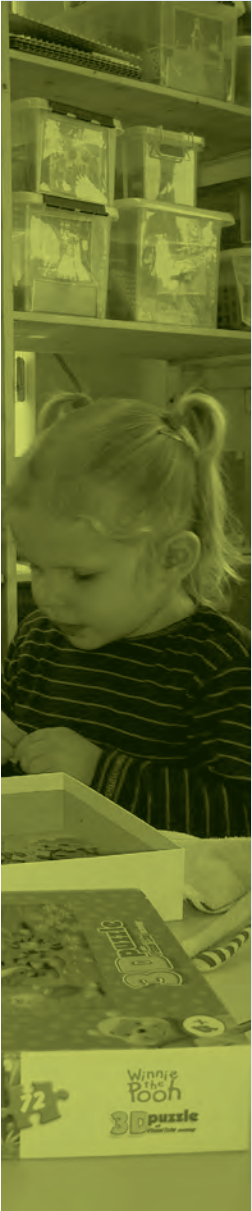
omgaan. Dit zet aan tot reflectie over het eigen handelen. De medewerkers zijn niet 'sturend' aanwezig. Ze trachten 'uitnodigend' en 'prikkelend' te zijn zodat ouders gestimuleerd worden om hun eigen gedachten en ideeën te ordenen. Op die manier komen ze zelf tot mogelijke oplossingen en bedenkingen.

De voertaal in de ontmoetingsplaats is Nederlands, ook als de ouders weinig of geen Nederlands spreken. Eén taal stimuleert immers het groepsgevoel. Daarnaast is Nederlands de taal waarmee de kinderen later op school te maken krijgen. De ouders mogen uiteraard wel in hun eigen taal met hun kind praten.

In de speel-o-theek kan speelgoed ontleend worden. Kinderen kunnen kennismaken met een uitgebreid gamma van speelgoed. Ze kunnen volop experimenteren met dit speelgoed. Op die manier beleven ze er heel wat plezier aan én wordt hun ontwikkeling bevorderd. Niet alleen hun denkvermogen en hun taal maar ook hun lichamelijke en sociale vaardigheden worden aangescherpt. Ouders worden zich bewuster van het belang van spelen en de functie ervan. Ze ontdekken de invloed die spelen heeft op de ontwikkeling van hun kind. De ouders leren welk soort speelgoed er nu wel of niet gepast is voor hun eigen kind.

De uitbouw van een speel-o-theek in de M. Gandhiwijk draagt bij tot het verbeteren van de kwaliteit van het leven in deze wijk. Het speelgoed vormt niet alleen een praktische ondersteuning maar kan de focus in gezinnen verleggen naar spelen met de kinderen, samen dingen doen,... Via dit laagdrempelige initiatief leren de gezinnen de diensten en organisaties kennen en kunnen er eventueel ook terecht met andere en meer persoonlijke vragen.





4/3 Opvoeding en onderwijs

Een kwaliteitsvolle, warme opvoeding en schoolcarrière zijn cruciaal voor het welbevinden van kinderen. Dat lokale actoren een ondersteunende rol kunnen spelen voor (kansarme) ouders in de opvoeding van hun jonge kinderen blijkt duidelijk uit de vele projecten die in Vlaanderen bestaan rond opvoeding, kinderopvang en onderwijs,

OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Er zijn heel wat lokale initiatieven die werken rond gezins- en opvoedingsondersteuning. In die projecten worden ouders begeleid bij de opvoeding van hun kinderen. De hulpverleners bieden een luisterend oor aan de ouders en helpen hen meer inzicht te krijgen in de noden van hun kinderen. In heel wat initiatieven zien we dat er laagdrempelige ontmoetingsruimtes worden ingericht waar ouders met hun jonge kinderen terecht kunnen en waar ze bijgestaan worden bij het spel en de opvoeding van hun kinderen. Ondertussen kunnen ouders ook nog informele sociale contacten leggen en kunnen ook de kinderen sociaal kapitaal opdoen. Het OCMW van **Heusden-Zolder** organiseert zulke bijeenkomsten waarin ervaringen rond opvoeding en onderwijs kunnen worden uitgewisseld. De groepen worden begeleid door een maatschappelijk werker en een freelance deskundige die praktische tips meegeven aan de ouders. De vzw Leren Ondernemen uit **Leuven** speelde in op de vraag van ouders met jonge kinderen naar een plek om samen te komen rond de opvoeding van hun allerkleinsten. Sinds enkele jaren biedt 'Babybabbel' een veilige plek waar ouders in armoede kunnen praten over opvoeding vanuit de eigen ervaringen.

OPVOEDINGSWINKEL

In vele steden en gemeenten kunnen ouders terecht in een opvoedingswinkel. De opvoedingswinkel biedt laagdrempelig advies en informatie. Tijdens de pedagogische spreekuren kunnen ouders er terecht

met al hun vragen over de opvoeding of ontwikkeling van kinderen en jongeren. Vaak worden er vormingsavonden ingericht, al dan niet in samenwerking met andere lokale actoren. Uit de praktijk blijkt echter dat deze opvoedingswinkels heel wat moeite hebben om de doelgroep van gezinnen in armoede met jonge kinderen te bereiken. Vanuit een participatieve benadering waarin de stem van de doelgroep kan gehoord worden, kan men hier zorgen voor een meer toegankelijk initiatief. In **Tienen** vond CKG De Schommel vzw een oplossing. Gezinnen die moeilijkheden ervaren bij de opvoeding van jonge kinderen kunnen er terecht voor mobiele begeleiding. Ze krijgen kortdurende begeleiding aan huis in de vorm van een wekelijks huisbezoek. Er is intensieve gezinsondersteuning aan jonge moeders, die opgestart kan worden vanaf de 8ste zwangerschapsmaand tot de baby 3 maanden oud is. Een vaste begeleider komt aan huis om het gezin te begeleiden rond opvoedingsvaardigheden en verzorging. Er is begeleiding rond ontwikkelingsstimulatie voor ouders met kinderen tot 3 jaar. Men tracht ook het netwerk van de gezinnen uit te breiden zodat ze in de toekomst verder kunnen zonder professionele hulp.

KINDEROPVANG

Jonge kinderen brengen vaak veel tijd door in de kinderopvang. Een kwaliteitsvolle kinderopvang verbetert de sociale en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Dit zou vooral een voordeel opleveren voor kinderen die in achtergestelde families opgroeien. Al te vaak zijn het precies die kinderen die niet naar de opvang gaan. Lokale initiatieven werken dan ook vaak heel gericht aan het weghalen van de drempels waarmee de doelgroep wordt geconfronteerd.

In **Roeselare** worden kinderen opgehaald met een busje. Door de kinderen thuis te gaan ophalen, komt men tegemoet aan de drempels die mobiliteit kunnen opleveren voor gezinnen met een laag inkomen. Een andere innovatieve methodiek is dat men de ouders zelf inzet als begeleider binnen de opvang, zoals in het project van Kinderopvang KAV vzw

Bruggen bouwen tussen kinderopvang en gezinnen in armoede - OCMW Roeselare

Kinderen in armoede en hun gezinnen maken onvoldoende gebruik van het aanbod aan kinderopvang. Daarom wil het OCMW met dit project de werking naar die gezinnen versterken. Dat gebeurt via vier sporen:

1. Uitbreiding van de busdienst naar alle opvanginitiatieven. Het vervoer met de 'kindermobiel' is een essentieel hulpmiddel om jonge gezinnen in armoede en hun kinderen te bereiken.
2. Vorming en opleiding van de begeleiders, werkzaam in de kinderopvanginitiatieven, in functie van hun competentieverhoging. De begeleiders en hun omkadering krijgen vorming over armoede en het omgaan met mensen in armoede.
3. Inschakeling van een opgeleide ervaringsdeskundige in armoedebestrijding als brugfiguur tussen de begeleiders en de gezinnen in armoede. De ervaringsdeskundige haalt mee de kinderen thuis op, legt contact met de ouders, brengt de kinderen ook 's avonds terug en vertelt kort hoe de opvang is geweest. Daarnaast heeft de ervaringsdeskundige een belangrijke input in de wijze waarop het aanbod (niet alleen vervoer, maar ook begeleiding) georganiseerd wordt en in de vorming van de begeleiders. De ervaringsdeskundige fungeert als vertrouwenspersoon voor de ouders in armoede: hij/zij is gekend als busbegeleider, heeft vanuit deze rol reeds kennis gemaakt met ouders, maar is er ook op activiteiten, op oudercontacten, als de ontwikkeling van het kind ter sprake moet komen met de ouders, enz. De ervaringsdeskundige is de brug of link tussen de ouders en de begeleiders.
4. Toeleiding van kinderen van etnisch-culturele minderheden naar de opvanginitiatieven. De groep allochtone ouders zet niet snel stappen naar de kinderopvang. Niet alleen vanuit financiële overwegingen, maar ook vanuit hun kader aan normen en waarden en de onbekendheid met het fenomeen. Nochtans kan de kinderopvang goed zijn voor de taalontwikkeling van het kind, de kennismaking met een ander cultureel kader, ander voedsel, enzovoort.

Elk
kind
telt



in **Antwerpen**. Daar vraagt men aan ouders om zich één dag per week in te zetten voor de kinderopvang. In overleg wordt bepaald welke functie past bij zijn/haar voorkeuren, talenten en interesses. Ouders vervangen niet de vaste begeleiders, maar maken –goed begeleid- deel uit van de werking. Ouders worden ook betrokken bij het beleid van de crèche en hebben zelfs de mogelijkheid om te zetelen in de stuurgroep van het project. Het procesmatig en impliciet werken is hier belangrijk. De ouderbegeleider gaat samen met de ouders op zoek naar hoe ze hun engagement kunnen waarmaken, welk engagement het beste bij de ouder past. Engagement mag ook kleinschalig starten en groeien naarmate de ouder vaker naar het project komt. Ouders krijgen, omdat ze beschikken over kinderopvang, de kans tot het volgen van opleiding/ de mogelijkheid om te gaan werken en hun leven meer te structureren. Zo werkt men aan de opvoedkundige kwaliteiten en het sociaal kapitaal van de ouders en geeft men de kinderen de kans kennis te maken met kinderopvang. Vooral bij groepen voor wie de afstand nog echt groot is tot de opvang (zoals sommige groepen van etnisch-culturele minderheden,...) kan dit een interessante methodiek zijn.



In **Aalst** stelde het erkend kinderdagverblijf ‘Het Mezenestje’ vast dat er weinig kansarme kinderen ingeschreven zijn in hun voorschoolse kinderopvang voor kinderen van 0 tot 3 jaar. Daarom werd, samen met de vereniging waar armen het woord nemen, het OCMW, Kind en Gezin en andere kinderopvanginitiatieven, een stappenplan uitgewerkt om de drempels voor die doelgroep te verlagen. In een proeftuin (het Mezenestje) worden in de verschillende leefgroepen (van 0 tot 3 jaar) een aantal plaatsen (4 tot 6 in totaal) gereserveerd voor kindjes uit generatiearme gezinnen. Er wordt integraal en inclusief gewerkt: de plaatsen en de aanpak worden volledig geïntegreerd in de reguliere werking van de leefgroepen. Er is dus kans tot gemengde ontmoeting met andere kinderen en ouders en er is geen stigmatiserende categoriale benadering. Met het plaatsingsbeleid wordt gezorgd voor een goede sociale mix. Het kinderdagverblijf wordt zo een ware spiegel van de huidige maatschappij. Om deze opvang succesvol te maken wordt een tandem ingezet van een opgeleide ervaringsdeskundige in de armoede en een professionele kracht van het Mezenestje (sociaal verpleegkundige met pedagogische kwalificaties).

SIM SLIM: sensibilisering van ouders over het belang van kleuteronderwijs - Stad Gent

Kleuterparticipatie is een belangrijke strategie om kinderarmoede te bestrijden vanaf een zeer jonge leeftijd en om de nadelige effecten van armoede op het verdere leven te voorkomen. Alle kindjes die in Gent geboren zijn en die 2 jaar worden, krijgen een verjaardagskaart met Sim Slim thuis toegestuurd. Dit is een afbeelding zonder taal en dus heel laagdrempelig. De Integratiedienst heeft als stadsdienst toegang tot de gegevens van de Dienst Bevolking om alle kindjes te adresseren. Bij de verjaardagskaart zit een uitnodiging om een gratis “Ik mag naar schooldoos” op te halen bij het consultatiebureau van Kind & Gezin, het lokale inloopteam of bij de Opvoedingswinkel. Dit is een doos vol met brochures, stickers, ballonnen, een vertelkaart over de kleuterklas, enz. Concreet en visueel materiaal dat op een aantrekkelijke, niet-talige manier duidelijk maakt wat de kleuterschool is.



Wanneer het kindje ingeschreven is in de kleuterschool, krijgt het een Sim Slim-rugzakje om mee naar school te gaan. Hier zit opnieuw materiaal in, bijvoorbeeld een aftelkaart, een vertelboekje over de kleuterklas, materiaal voor zindelijkheidstraining, materiaal over het belang van op tijd te komen in de klas, enz.

Er worden ook huisbezoeken gedaan waarbij informatie wordt gegeven over de kleuterschool. Indien het kindje nog niet is ingeschreven, wordt uitdrukkelijk gevraagd om dit te doen. Wanneer het kindje niet verschijnt op de afgesproken instapdatum, krijgen de ouders een kaartje van Sim Slim met de boodschap 'we missen je' in de bus en wordt er ook een huisbezoek gedaan. Ook wanneer een kindje vaak afwezig is, krijgt het een kaartje thuis van Sim Slim met de boodschap 'we missen je'. Opnieuw wordt een huisbezoek gedaan door een brugfiguur of iemand van Kind en Gezin om de redenen voor afwezigheid te achterhalen.

Door ouders te stimuleren hun kind altijd en op tijd naar school te brengen, brengen kinderen meer tijd door op school. Bijgevolg hebben ze meer sociale contacten en meer oefenkansen en sociale vaardigheden. Meer aanwezigheid op school vergroot de leeransen. Ze hebben meer mogelijkheden om Nederlands te leren; dit kan op latere leeftijd schoolachterstand voorkomen en zo meer kansen geven op een hogere opleiding en werk. De startpositie van kwetsbare kinderen wordt versterkt waardoor de mogelijkheden vergroten om later zelfstandig vorm te geven aan hun leven.

Hierbij gaat specifieke aandacht naar de groepen die vandaag ondervertegenwoordigd zijn in het kleuteronderwijs, voornamelijk met betrekking tot opvolging en begeleiding (categoriale aanpak waar nodig).

Kleuterparticipatie betekent in dit project:

- kindjes zijn ingeschreven in kleuteronderwijs
- kindjes komen op tijd
- kindjes zijn regelmatig aanwezig
- ouders zijn betrokken bij de participatie van de kinderen
- ouders zien het belang in van onderwijsdeelname.

Kinderopvanginitiatieven kunnen ook de brug leggen naar de kleuterschool. Onderwijs is immers een belangrijke hefboom voor kinderen die opgroeien in kwetsbare gezinnen. Deze eerste ontmoeting met de school kan dan op zeer ludieke manier gebeuren door bijvoorbeeld de groep kindjes in de kinderopvang op bezoek te laten gaan (samen met de ouders) naar de kleuterschool om daar al eens van de sfeer te kunnen proeven.

KLEUTERONDERWIJS

Met betrekking tot onderwijs zien we dat verschillende projecten inzetten op een warme overgang van de voorschoolse periode naar het kleuteronderwijs. Door een duurzame kleuterparticipatie werkt men aan preventie van schoolse achterstand van kleuters uit kwetsbare gezinnen. In Gent en in Zele schrijft men alle kindjes een verjaardagskaartje voor hun tweede verjaardag. In Gent biedt men hen als cadeau een pakket aan, de 'Ik mag naar school-does' om de ouders op het belang van kleuteronderwijs te wijzen. In Zele organiseert men 10 voorschoolse sessies van 3 uur voor ouders en kinderen, met thema's zoals voorlezen, zindelijkheid, opvoeden in meertaligheid, samen knutselen, spelen...

OVER BUDDY'S EN VRIJWILLIGERS

Een belangrijk aandachtspunt binnen de domeinen van opvoeding en onderwijs is de ouderbetrokkenheid. Projecten die inzetten op een structurele aanpak zullen deze ouderbetrokkenheid als belangrijke randvoorwaarde mee moeten nemen. Deze ouderbetrokkenheid kan bovendien leiden tot een dubbele winst wanneer zowel de ouders als de kinderen worden ondersteund. Een vernieuwende methodiek die door het OCMW van **Wetteren** wordt gehanteerd in het project 'Du(pl)o', is het gebruik van buddyzorg om deze ouders beter te ondersteunen. Buddyzorg biedt sociaal-emotionele ondersteuning en begeleiding aan mama's en papa's met jonge kinderen van 0 tot 3 jaar die zich in een situatie van armoede bevinden. Deze ondersteuning wordt gegeven door vrijwilligers. De buddy

biedt een luisterend oor en geeft tijd en aandacht aan het alledaagse en het bijzondere. Een buddy is deelgenoot in de beleving van het mama of papa zijn en de veranderingen die dit tot gevolg heeft. De buddy steunt jonge mama's en papa's in armoede die willen leren omgaan met de nieuwe situatie, hun leefwereld willen vergroten, hun sociaal netwerk wensen uit te bouwen, steun vragen bij contacten met zorgverstrekkers, kinderdiensten, hulpverleners.

In **Leuven** helpen de vrijwilligers van vzw DOMO een handje bij de opvoeding door de ouders gericht te ondersteunen. In overleg met de ouders schieten ze een halve dag per week ter hulp. Ze helpen met het klaren van een huishoudelijke klus of bij het maken van huiswerk of doen samen met de ouder(s) boodschappen. Door af en toe met de ouder(s) alleen op stap te gaan, willen ze ook aandacht schenken aan de noden van de ouder(s), zonder te oordelen.

Het werken met vrijwilligers is dus een vaak weerkerende methodiek, zoals hierboven weergegeven. Deze vrijwilligers kunnen ook als brugfiguren ingezet worden voor toeleiding en het bereiken van de gezinnen in armoede met jonge kinderen (o.m. door huisbezoeken te doen,...). Belangrijk hierbij is echter oog te hebben voor de achtergrond van de vrijwilligers teneinde hen de nodige bagage mee te geven om deze preciaire doelgroep te bereiken en op de juiste, respectvolle manier met hen om te gaan. Een goede omkadering en vorming zijn onontbeerlijk als men met vrijwilligers werkt.

EEN DOELGROEP APART: TIENEROUDERS

Op enkele plaatsen gaat bijzondere aandacht naar hele jonge ouders. In **Antwerpen** werkt de jongerenwerking van Recht-Op (Vereniging waar armen het woord nemen) met jonge ouders over de beleving van ouderschap en opvoedingsondersteuning. Met een kerngroep van 10 jonge ouders wordt ingegaan op vragen zoals: *hoe is het voor jou om ouder te worden? Welke impact heeft dit op je leven? Welke effecten kan armoede hebben op ouder-*



schap? Hoe ervaar jij de steun die je krijgt bij het opvoeden? Wat helpt jou, wat zijn drempels? Via deze gesprekken krijgt men een zicht op hun beleving: een noodzakelijk vertrekpunt voor het opvullen van de missing link die dikwijls heerst tussen initiatieven voor opvoedingsondersteuning en jonge mensen in armoede. Via de peer to peer methodiek bereikt men een grotere groep jonge ouders in armoede dan de kerngroep. Ze trekken er zelf op uit om andere jonge ouders (die niet door Recht-Op bereikt worden) te interviewen omtrent de beleving van hun ouderschap. Dit werkt niet alleen versterkend, maar garandeert ook dat de aanbevelingen waar men naar toe werkt ook sterker gedragen worden door henzelf. Gedurende het hele verloop van het project worden de (toekomstige) jonge ouders in hun prille ouderschap ondersteund. Dit doet men door te functioneren als brugfiguur tussen de jongeren in armoede en de (hulpverlenings)diensten. Men ondersteunt de jongeren in het organiseren van opvang tijdens activiteiten, brengt hen in contact met initiatieven omtrent opvoedingsondersteuning, organisaties en diensten, helpt mee zoeken naar antwoorden op hun vragen, enz. Daarnaast wordt gewerkt aan een bewustwordingsproces bij de andere jongeren van de jongerenwerking. Zij hebben vandaag vaak een erg romantisch beeld van zwangerschap en ouderschap. Men zet extra in op het versterken van hun vaardigheden, verantwoordelijkheidsgevoel en competenties omtrent ouderschap en opvoeding.

In **Gent** werkt vzw LEJO met tieners die zwanger zijn (tot en met 20 jaar) en tienermoeders en hun kinderen om hun sociaal isolement te doorbreken en met hen een sociaal netwerk uit te bouwen. Jonge moeders wisselen ervaringen uit. De band tussen moeder en kind wordt versterkt. De tienermoeders worden ondersteund in de uitbouw van een toekomstgerichte context.

Coördinatieproject 'kansen voor kinderen' en een 'ontmoetingshuis' – ocmw Oostende

Vanuit het Lokaal Sociaal Beleidsplan van de stad Oostende wordt de bestaande samenwerking met de diensten uit de sociale sector benut, uitgebreid en omgezet in een breder netwerk rond het specifieke thema kinderarmoede. Een belangrijk aandachtspunt is de samenwerking met diensten waar armen het woord nemen. De coördinatie van het netwerk 'kansen voor kinderen' wordt opgenomen door een neutrale projectleider, aangesteld door het Sociaal Huis. De regie van het project 'kansen voor kinderen' zal dan ook in handen zijn van het openbaar bestuur (Sociaal Huis i.s.m. het Stadsbestuur).

Met het 'kansenplan voor kinderen' lanceert men het concept Huis van het Kind. Het concept vindt zijn basis in de denkpiste van Kind en Gezin rond preventieve gezinsondersteuning. De werking is drieledig:

- ▶ uitbouw van een netwerk van dienst- en hulpverleners rond kinderen en gezinnen in armoede;
- ▶ de installatie van een laagdrempelig locatie;
- ▶ een consultatiebureau van Kind en Gezin in diezelfde locatie.

Het Huis van het Kind wordt dus gekoppeld aan de organisatie van het netwerk. Hiermee beoogt men in eerste instantie een toegankelijke, laagdrempelige extra locatie met een efficiënt aanbod van consultatiemogelijkheden en een aanbod van diensten die werken rond kinderen en gezinnen. Er komt een consultatiebureau in van Kind en Gezin. Het Inloopteam (laagdrempelig centrum waar -kansarme- ouders terecht kunnen met allerlei opvoedingsvragen), de Wegwijzer (loket voor allerlei informatie over onderwijs) en de brugfiguren (werken in de scholen aan gelijke kansen voor kansarme kinderen) zullen er hun intrek nemen.

Vanuit het Huis van het Kind kunnen gezinnen doorverwezen worden naar gespecialiseerde diensten voor o.m. opvoedings- en gezinsondersteuning, maar evengoed naar andere vormen van hulp. De hele werking is erop gericht om kinderen tijdig in het kleuteronderwijs te krijgen.

Mama/papa, kijk: ik groei, leer en speel - RIMO Limburg

Samen met de plaatselijke bewoners en in samenspraak met lokale besturen werkt RIMO oplossingen uit voor maatschappelijke problemen. RIMO Limburg voert opbouwprojecten uit en geeft steun op de tweede lijn. Het project 'mama/papa kijk; ik groei, leer en speel' bestaat uit drie grote delen: ontmoetingsmomenten, vormingsmomenten en een onderzoek naar praktische haalbaarheid voor tijdelijke kinderopvang. De eindverantwoordelijkheid voor het project ligt bij RIMO Limburg vzw maar het project wordt gedragen door Kind en Gezin, Schoolopbouwwerk Houthalen-Helchteren, Lokaal Overleg Platform (LOP) Houthalen-Helchteren, Buurtopbouwwerk Meulenberg, Jeugdwelzijnswerk Meulenberg, Speel-o-theek Houthalen-Helchteren, Warm Hart Houthalen en het Sociaal Huis Houthalen-Helchteren. Daarnaast wordt een samenwerking aangegaan met Vormingplus Limburg en opvoedingswinkel West-Limburg. Iedere organisatie of dienst zal een taak opnemen in het project.

Ontmoetingsmomenten

Er worden wekelijks ontmoetingsmomenten georganiseerd in buurthuis Meulenberg. Vaders en moeders ontmoeten elkaar in een huiselijke sfeer en kunnen ervaringen delen over hun baby en andere kinderen. Leren van elkaar staat hier centraal. Tijdens deze ontmoetingsmomenten heeft de opvoedingswinkel spreekuur in het buurthuis en kunnen ouders met al hun vragen inzake opvoeding bij de consulente terecht. Het socio-emotionele aspect van armoede komt hierin ook aanbod, er is altijd een luisterend oor aanwezig en er kunnen afspraken gemaakt worden om samen op pad te gaan naar diensten zoals OCMW, VDAB, enz. Er is een plek voorzien voor de opvang van kinderen, dat kan in samenwerking met de speel-o-theek, de internetklas voor kinderen uit het lager onderwijs en er is een samenwerking met Jeugdwelzijnswerk Meulenberg die activiteiten organiseren tijdens de ontmoetingsmomenten. Kinderen vanaf 5 jaar kunnen terecht bij hun vaste werking.

Vormingsmomenten

Er wordt op allerhande organisaties beroep gedaan om vormingsmomenten inzake opvoeding, taal, onderwijs, ... te organiseren. Er wordt een pakket op maat uitgewerkt



samen met vormingsplus om ouders te ondersteunen. De opvoedingswinkel organiseert vorming met opvoedingsgerelateerde zaken. Schoolopbouwwerk Houthalen-Helchteren en LOP Houthalen-Helchteren gaan aan de slag met taalstimulering en een voorbereiding op schoolcarrière (een voorschools traject). Het totale vormingspakket wordt in een draaiboek gegoten zodat het hele vormingstraject kan herhaald worden in andere wijken en verdergezet kan worden de komende jaren.

Haalbaarheid tijdelijke kinderopvang

Samen met het OCMW Houthalen-Helchteren wordt een onderzoek gevoerd naar de praktische haalbaarheid van tijdelijke kinderopvang. Wie komt in aanmerking? Hoe organiseren binnen bestaande kinderopvang? enz. Ouders kunnen hun kind naar de opvang brengen wanneer ze bijvoorbeeld naar een sollicitatiegesprek moeten of een opleiding volgen.

De uitbouw van een netwerk is een belangrijke meerwaarde van het project 'mama/papa kijk; ik groei, leer en speel'. De samenwerking tussen bestaande diensten en organisaties die op lokaal niveau een verschil kunnen maken wordt uitgebouwd en hun aanbod op elkaar afgestemd. Ieder vormt een radertje dat een groot wiel doet draaien en een beweging tot stand doet komen die armoede bestrijdt op allerhande levensdomeinen. Naast de ontmoetings- en vormingsmomenten worden de deelnemers immers ook individueel begeleid. Er wordt samen met hun op pad gegaan om allerhande diensten en organisaties te leren kennen. De drempels om beroep te doen op diensten en organisaties worden verkleind door diensten aan te bieden in de wijk en het buurthuis en door samen de stap te zetten naar diensten zoals VDAB, Sociaal Huis, CLB, sociale woonmaatschappij, tewerkstellingsinfopunt van Stebo vzw, taallessen, sociaal artistiek project ISIA, aanbod Jeugdwelzijnswerk enz. De capaciteiten van de ouders worden versterkt zodat ze meer grip krijgen op hun eigen leven.

4/4 Gezondheid

Mensen in armoede kampen vaker met een slechte gezondheid en maken bovendien minder gebruik van de gezondheidszorg. Het domein gezondheid is van bijzonder belang in de strijd tegen kinderarmoede.

VOOR EN NA DE GEBOORTE

Verschillende lokale projecten richten zich preventief op zwangere moeders en moeders die net bevallen zijn. Dit doen ze door de inrichting van pre- en postnatale workshops en het aanbieden van perinatale zorg. Wat betreft deze laatste perinatale zorg is het van cruciaal belang te zorgen voor continuïteit en een structurele begeleiding en ondersteuning. In de regio **Herentals** en **Turnhout** kwam men vanuit de reguliere werking “kraamzorg aan huis” tot de vaststelling dat steeds meer cliënten nood hebben aan langere gestructureerde begeleiding. Om deze continue zorg te kunnen voorzien de opbouw van een duurzaam zorgnetwerk cruciaal. Dit gecoördineerd regionaal netwerk ondersteunt kinderen geboren in precare gezinnen op een kwaliteitsvolle manier via een continuüm van zorg met aandacht voor de levenssituatie. De diversiteit van de betrokken (zorg)actoren en de gecoördineerde samenwerking staan garant voor het continuüm van ondersteuning.

In **Genk** stelt het OCMW voeding ter beschikking voor baby's van 0 tot 6 maanden. Via een verwijfsbrief voor de apotheker kunnen ouders babyvoeding afhalen. Zo wil men garanderen dat de jonge kinderen voldoende en juiste voeding krijgen. Ook op andere plaatsen, zoals in **Lebbeke** en **Moerbeke**, neemt het OCMW de eersteleefijdsmelk ten laste.

GEZONDE VOEDING

Niet alleen voor baby's blijkt voeding een probleem. De vzw Kind en Preventie uit Gent nodigt ouders van Bulgaarse origine samen met hun jonge kinderen uit om na schooltijd samen te koken. Via die groepsacti-

viteit doet men aan preventieve gezondheidszorg. Men geeft de moeders kooktips en informatie over gezonde voeding terwijl tegelijkertijd verschillende opvoedingsthema's aan bod komen: hoe leer ik mijn kinderen zelfstandig eten? Hoe organiseer ik het eetmoment? Hun inspiratie voor deze thematiek haalde de vzw uit onrustwekkende onderzoeksresultaten. Minder dan één op drie van de kinderen eet het aanbevolen minimum aan groenten en minder dan de helft van de kinderen eet voldoende fruit.

EERSTELIJNSGEZONDHEIDSZORG

Gezinnen met jonge kinderen hebben nood aan een vlot toegankelijke en bereikbare eerstelijnsgezondheidszorg. Gezien de financiële drempel er vaak toe leidt dat gezinnen de nodige gezondheidszorgen niet krijgen, is het belangrijk voor lokale besturen of actoren om de nodige inspanningen te verrichten om deze drempels weg te werken. Er bestaan een aantal goede praktijken in Vlaanderen waar multidisciplinaire praktijken zich omvormen tot wijkgezondheidscentra (WGC) of gaan werken op basis van de forfaitaire financieringsprincipes die toestaan dat patiënten gratis op consultatie kunnen komen. Deze centra zijn goed geplaatst om moeilijke doelgroepen te bereiken en te sensibiliseren. Een mooi voorbeeld is **Sint-Niklaas**, waar het Wijkgezondheidscentrum De Vlier inspeelt op de noden van kinderen uit de Roma-gemeenschap. Via samenwerking met afgevaardigden van de doelgroep en de Culturele Centrale van de Roma worden infosessies gegeven rond gevoelige thema's, zoals het taboe rond anticonceptiemiddelen met vroege zwangerschappen als gevolg. Via individuele contacten en huisbezoeken worden gezinnen aangemoedigd om hun problemen aan te kaarten bij bestaande ondersteunende diensten. Anderzijds wil men de diensten hun aanbod beter laten afstemmen op de noden van de doelgroep en de verstandhouding verbeteren.

Ondanks het feit dat steeds meer Roma een eigen woning aankopen, verblijven vele families in slechte woningen. Ook de visie op zorg en

toezicht op kinderen is dikwijls problematisch. De zeer jonge moeders hebben het moeilijk met verantwoordelijkheid en hebben nog weinig eigen uitzichten op vrije tijd of opleiding. Kleine kinderen gaan zelden of nooit vanaf 3 jaar naar het kleuteronderwijs. Huisbezoeken blijken efficiënt te zijn, net als een eenvoudig taalgebruik en mondelinge contacten. Geschreven teksten zijn niet echt zinvol, gezien veel Roma niet kunnen lezen. Werken in het thuismilieu van betrokkenen geeft kansen om het gezin 'bezig' te zien, hun gewoonten te leren kennen en het sociaal netwerk en de beïnvloedende factoren en mensen mee te integreren in het zorg- en hulpaanbod. Er wordt gewerkt binnen de systeemgerichte benadering. Het sociaal netwerk van de Roma in de Stad is groot en sterk binnen de groep zelf. Dit geeft kansen op beïnvloeding, maar ook grenzen om in de groep 'binnen te dringen'.

PSYCHISCHE GEZONDHEID

Naast aandacht voor de fysieke gezondheid, besteden lokale actoren ook aandacht aan psychische gezondheid. In **Beringen** is er bijvoorbeeld aandacht voor kansarme kinderen die ernstige psychosociale of psychiatrische problemen vertonen of een duidelijk risico lopen op de ontwikkeling van een dergelijke problematiek op latere leeftijd. Deze doelgroep krijgt zowel individueel als in groep begeleiding en opvolging.



Regionaal netwerk: perinataal aanbod **Landelijke thuiszorg vzw Herentals en Turnhout**

Vanuit de reguliere werking “kraamzorg aan huis” merkte men dat steeds meer cliënten nood hebben aan langere gestructureerde begeleiding. Om een continue zorg te kunnen bieden aan deze kansengroep was de opbouw van een duurzaam zorgnetwerk op lokaal niveau noodzakelijk. Er werd gekozen voor Herentals en Turnhout omdat cijfers aantonen dat het percentage kinderen dat in armoede geboren wordt hier erg hoog is (resp. 7,5 en 10,5%). Het initiatief voor de opbouw van het netwerk gaat uit van de coördinator van de dienst Landelijke Thuiszorg, kraamzorg Kempen. De OCMW's van Herentals en Turnhout en de organisaties waar armen het woord nemen zijn de ondersteunende partners. Maar het netwerk is breder. Ook volgende organisaties werken mee aan de uitbouw van het perinataal netwerk: Kind en Preventie, Kind en Gezin, Geboorte- en informatiecentrum Geel, Geboorte- en informatiecentrum De Sprong Turnhout, de zelfstandige vroedvrouwen, Vroedvrouwenpraktijk De Kraal, de Landelijke Kinderopvang en Gezinszorg Landelijke Thuiszorg. Het netwerk breidt nog steeds uit met ziekenhuizen, huisdokters, centra voor algemeen welzijnswerk, gezinsbond, kribbes, ...

In het netwerk komen de organisaties regelmatig samen om de zorg voor kwetsbare gezinnen met jonge kinderen te optimaliseren. Men wil zorg aanbieden op een zeer laagdrempelige manier, op maat van het gezin en met respect voor de eigenheid van het gezin. Daarbij maakt men gebruik van bestaande en gekende locaties zoals wijkcentra, consultatiebureau's van Kind en Preventie, die bereikbaar, toegankelijk en gekend zijn door en voor iedereen.

De diversiteit aan zorgaanbieders en de gecoördineerde samenwerking staan garant voor de continue ondersteuning van de doelgroep. Kwetsbare gezinnen met jonge kinderen, voornamelijk van de leeftijd van 0 tot 3 jaar, krijgen een duurzaam aanbod van het 'lokale netwerk perinatale zorg'. Dit zowel in de prenatale fase als in de postnatale fase; zowel in de kraamperiode als de tijd erna; zowel voor het jonge kind (van 0 tot 1 jaar), als voor het iets oudere kind (0 tot 3 jaar). Elk gezin krijgt een aanbod op maat als antwoord op haar specifieke vraag of behoefte.

4/5 Subjectief welbevinden

Kinderen ervaren armoede anders dan hun ouders. Arme kinderen kunnen op school worden uitgesloten, wanneer ze niet aan buitenschoolse activiteiten deelnemen of wanneer ze niet hetzelfde speelgoed of dezelfde kleren krijgen als hun leeftijdsgenoten. Aandacht voor de leefwereld van kinderen die opgroeien in armoede maakt deze processen duidelijk, via participatie, inspraak en studies.

WERKEN AAN HECHTING

De relaties die kinderen hebben met hun ouders en leeftijdsgenoten zijn cruciaal voor het welbevinden van het kind. Verschillende lokale initiatieven baseren zich op deze vaststelling in hun uitwerking van projecten om de gehechtheid tussen ouder en kind te verhogen.

Verschillende lokale projecten die door middel van gezinswerking kinderarmoede willen bestrijden, organiseren ontmoetingsruimten en speelplaatsen voor jonge kinderen en hun ouders. De kinderen hebben toegang tot spel- en leermateriaal en tegelijkertijd kunnen ouders er terecht met hun vragen. Ze ontmoeten makkelijk andere ouders met jonge kinderen en kunnen vragen en ervaringen uitwisselen. De initiatieven trachten door middel van educatieve gezinsactiviteiten de kind-ouderrelatie en de gehechtheid te versterken. In vzw De Tuimel in **Berchem** werkt men met ouders én kinderen. Ze staan gezinnen bij in het langzaam terug opnemen van de regie voor hun eigen leven. Daarom hebben ze een ouder- en baby- en kleuterwerking. Terwijl maatschappelijk kwetsbare ouders de draad van hun leven terug opnemen, wil De Tuimel voldoende basisveiligheid en hechtingsmogelijkheden bieden aan jonge kinderen in hun eerste levensfase. Zij stellen zich doorheen alle aspecten van hun werking steeds de vraag: hoe kunnen we zowel ouders als kinderen ondersteunen om een gehechtheid te creëren?

In **Mechelen** startten in september 2011 een aantal welzijnsorganisaties

(Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg, Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning Bethlehem, Kind en Gezin, inloopteam, Ons gedacht, De Keeting, de opvoedingswinkel van Mechelen) met een gezamenlijk pilootproject met als doel het versterken van het mentaliserend vermogen van kansarme moeders met jonge kinderen. De initiatiefnemers baseren zich op de methodiek beschreven in het boek van Greet Geenen & Jos Corveleyn (2010): “Helpende handen: gehechtheid bij kwetsbare ouders en kinderen”.

Werken aan hechting bij kansarme ouders met jonge kinderen CKG Bethlehem Mechelen

‘Mentaliseren’ verwijst naar het vermogen om zichzelf en anderen te kunnen begrijpen door de innerlijke gedachten, gevoelens en verlangens mee in rekening te brengen. Mentaliseren is een belangrijke determinant in de intergenerationele overdracht van gehechtheid. Het project biedt aan (minstens) vijf moeders met niet-schoolgaande jonge kinderen vijf psycho-educatieve groepsessies aan van telkens 90 minuten (éénmaal per week). Die sessies handelen over veilige gehechtheidsrelaties. Vervolgens worden per moeder-kind-diade 15 individuele spelsessies aangeboden (wekelijks) van telkens 40 minuten, bestaande uit 20 minuten spel waarbij het initiatief uitgaat van het kind en 20 minuten mentalisatiebevorderende reflectie over het spel en de relatie. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de groepsbijeenkomsten en bij de spelsessies wordt de ervaringsdeskundige betrokken. De intakefase, omkadering, opvolging en netwerkuitbouw wordt begeleid door de kindertherapeut of gezinsbegeleider van het CKG in tandem met de ervaringsdeskundige. Ook bij de eindevaluatie en verslaggeving krijgt de ervaringsdeskundige een actieve inbreng. Tweemaandelijks wordt dit opgevolgd door een inhoudelijke stuurgroep.

Bedoeling is de werkwijze en ervaringen van dit pilootproject na 1 jaar te evalueren en te bekijken hoe de positieve aspecten ervan kunnen worden gecontinueerd door integratie in de reguliere werking.

TEGEN GEWELD

Geweld in het gezin is nefast voor de ontwikkelingskansen van kinderen. Een effectieve aanpak van dit probleem vergt een doorgedreven samenwerking van verschillende diensten en disciplines. Vele gezinnen krijgen diverse diensten over de vloer naar aanleiding van de problematiek van intrafamiliaal geweld. Zowel politie, parket, lokaal bestuur, zorg en hulpverlening zijn betrokken bij dit probleem, maar werken, helaas, nog te weinig samen. In **Antwerpen** wil men daar iets aan doen door een casemanager aan te stellen.

Casemanager kinderarmoede en intra-familiaal geweld - OCMW Antwerpen

Stad en OCMW Antwerpen werken al langer intensief samen rond de problematiek van intrafamiliaal geweld. In 2008 werd een dienst Intrafamiliaal Geweld (kortweg IFG) opgericht die de maatschappelijk werkers ondersteunt die op de eerste lijn geconfronteerd worden met intrafamiliaal geweld. Deze dienst werkt nauw samen met diverse interne (Kansen voor Kinderen) en externe partners (politie, Centra Algemeen Welzijnswerk, Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, Jeugdbrigade, Jeugdparquet, ...).

OCMW Antwerpen organiseerde de voorbije jaren enkele sensibiliseringsmomenten en vormingen om de eerstelijns werkers gevoeliger te maken voor de problematiek van intrafamiliaal geweld. Armoede en financiële problemen zijn stressfactoren die het risico op geweld in het gezin verhogen. Toch stellen we vast dat er bij eerstelijns werkers vaak nog te weinig aandacht is voor de situatie van jonge kinderen in gezinnen met een problematiek van intrafamiliaal geweld.

De aanpak van geweld in de familiale sfeer vergt de aandacht van verschillende disciplines: bestuur (stad), handhaving/veiligheid (lokale politie, parket) en zorg/welzijn (OCMW, jeugdhulp, algemeen welzijns-



werk, geestelijke gezondheidszorg...). Onder aanvoering van Provincie Antwerpen en Stad Antwerpen werd het 'pilotproject CO3' opgestart voor de inrichting van de samenwerking. CO3 staat voor 'Cliëntcentrale Organisatie' waarbinnen de drie sectoren zorg/welzijn, politie/justitie en bestuur met elkaar worden verbonden. Via dit samenwerkingsexperiment CO3 in het arrondissement Antwerpen wil men een effectieve en efficiënte aanpak ontwikkelen voor gezinnen met een problematiek van intrafamiliaal geweld. Door de complexiteit van de gezinnen geconfronteerd met armoede, financiële problemen, isolement, precair verblijfsstatuut, ... is een gestructureerde opvolging en aanpak noodzakelijk. Om deze reden wil men een casemanager aanstellen binnen het project CO3 die bijzondere aandacht heeft voor de situatie van kinderen die slachtoffer of getuige zijn van geweld in het gezin. Deze casemanager screent de gezinnen met jonge kinderen en/of zwangere moeders, zoekt een gepast hulpverleningsaanbod en formuleert beleidsadviezen en voorstellen voor initiatieven om aan de zorg en behoefte van deze specifieke doelgroep beter tegemoet te komen.

Met het project wil men bereiken dat het geweld in gezinnen op korte en middenlange termijn afneemt. Op langere termijn wil men de overdracht van geweldpatronen naar de volgende generaties voorkomen.

4/6 Het netwerk

We wezen reeds op het belang van een omvattende strategie om kinderarmoede te bestrijden. Maatregelen en projecten nemen best de verschillende niveaus en beleidsdomeinen in rekening, om hun slagkracht te verhogen. In dezelfde logica kunnen lokale actoren de slagkracht en efficiëntie van hun maatregelen en projecten verhogen door een geïntegreerde aanpak en een structurele samenwerking tussen de verschillende bevoegde lokale actoren. Lokale netwerken zorgen voor een doelmatig aanbod, dat complementair is. Ze versterken de meerwaarde van lokale inspanningen. Al te vaak kennen diensten of organisaties te weinig elkaars aanbod. Ze worstelen met gelijkaardige problemen en stellen prioriteiten, die, mits meer overleg en communicatie, tot een holistische lokale aanpak van kinderarmoede kunnen leiden.

Door het vormen van netwerken wordt informatie efficiënt uitgewisseld en kunnen maatregelen beter worden afgestemd op de doelgroepen. Voor de doelgroep levert dit meer toegankelijke informatie en bijgevolg betere hulp- en dienstverlening op. Door het letterlijk centraliseren van initiatieven en diensten op een centrale plek worden verschillende drempels weggevoerd die maatschappelijk kwetsbare ouders en kinderen ondervinden.

Binnen de stad of gemeente bestaan vaak vele initiatieven, die niet allemaal even gekend zijn. Het organiseren van een netwerk of samenwerkingsverband tussen diensten en organisaties geeft hen de ruimte om elkaar in te lichten over elkaars werking en kan zo een versnippering van de inspanningen tegengaan. Bovendien komen in de lokale netwerken meerdere actoren samen die elk een eigen werkwijze en visie hebben. Zo kunnen zij samen veel meer bereiken dan wat ze apart kunnen. Wanneer verschillende krachten worden gebundeld, zal dit ook de afstemming bevorderen. De verschillende actoren vinden de motivatie om niet langer naast elkaar te werken. Hiertoe zijn al heel wat instrumenten voorhanden voor lokale besturen om hier werk van te maken met name binnen het Lokaal Sociaal Beleid.



Het OCMW van Genk beoogt de uitbouw van een netwerk waarvan alle betrokken lokale sociale actoren deel uitmaken. De concrete uitloper hiervan is de oprichting van een lokaal aanspreekpunt voor kinderarmoede.

Kinderarmoedebestrijding: een lokale regierol voor detectie, outreachen, toeleiding, samenwerking en structurele maatregelen OCMW Genk

Het lokaal aanspreekpunt is in de eerste plaats een aanspreekpunt voor diensten, organisaties en individuen die in contact komen met of werkzaam zijn voor de doelgroep. Op basis van hun verhalen en signalen is het de opdracht van (de medewerk(st)er) van het aanspreekpunt om structurele maatregelen en nieuwe werkvormen op maat te ontwikkelen. Mogelijkheden zijn:

- ▶ het versterken van de netwerkontwikkeling tussen buurt- en vormingsinitiatieven met een sterkere mobilisatie;
- ▶ de sensibilisatie, vorming en responsabilisering van bestaande diensten in functie van een grotere kennis van migratiegeschiedenis- en acculturatieprocessen (van 'beginnersproblemen'); meer kennis van bestaande participatieopstapjes (naar formele en informele netwerken) en de realisatie van een meer drempelverlagende werking en interculturalisatietrajecten in functie van deze doelgroep;
- ▶ het ontwikkelen van een netwerk van vertrouwenspersonen voor jonge moeders. Zij zouden een vorm van trajectcoaching opnemen in functie van het werken aan de motivatie; het werken aan een geëigende vorm van hogere zelfsturing en autonomie (rekening houdend met het relatienetwerk waarin deze ouders zich bevinden);
- ▶ de installatie van een lerend netwerk: parallel aan deze groepsessies zou de medewerk(st)er van het aanspreekpunt als 'netwerker' een lerend netwerk organiseren rondom de problematiek van het psychosociaal welbevinden (depressieve moeders met laag zelfwaardegevoel, uitzichtloosheid, afwezigheid van positie in de grootfamilie, impact op de moeder en ouderrol,...).
- ▶ een laagdrempelig informatie- en aanspreekpunt voor de ouders.



In **Borgerhout** heeft het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning 'De Kleine Vos' heel wat ervaring bij de opvang van (jonge) kinderen uit kansarme groepen. De vrijwillige opvang of thuisbegeleiding door een CKG is vaak een start van een lange hulpverleningscarrière voor jonge kinderen, die opgroeien in een gezin in armoede. Vanuit hun preventieve taak en omwille van de tijdelijkheid van de begeleiding in CKG's moeten ze voldoende aandacht hebben voor interventies in de thuissituatie. Ze moeten de context versterken zodat het kind op een verantwoorde manier naar huis kan en in een 'empowerende' omgeving kan opgroeien. Een ondersteunend netwerk is een protectieve factor voor de plaatsing van kinderen en kan ook mee de cirkel van armoede doorbreken. De begeleiders uit de CKG's kunnen een belangrijke rol spelen in de opbouw van duurzame ondersteunende netwerken. In dit project wil het CKG (samen met andere organisaties en andere centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning) bij 10 gezinnen met een kind tussen 0 en 3 jaar in begeleiding een duurzaam netwerk van (niet-professionele) steunfiguren bijeenbrengen. Dit netwerk komt regelmatig bij elkaar en maakt afspraken rond de ondersteuning van het gezin, onder de begeleiding van een opgeleide vrijwilliger. Het gaat hier om een krachtgerichte benadering waardoor de (professionele) hulpverlening beperkt of overbodig kan worden. Doelstelling is om een langdurige carrière in de bijzondere jeugdzorg te voorkomen en om kwetsbare gezinnen met jonge kinderen via een netwerk van vrijwilligers en mantelzorgers te ondersteunen bij de opvoeding, zodat hulpverleners/begeleiders op een veilige manier de professionele hulpverlening kunnen afbouwen.



POKO: Proeftuintjes Ontmoeting Kans(arme) Ouders - Molenberg vzw West-Limburg

Vzw Molenberg is als uitvoerende partner van de opvoedingswinkel West – Limburg initiatiefnemer voor het project POKO. Opvoedingswinkel West - Limburg is een intergemeentelijk samenwerkingsverband tussen lokale besturen en relevante actoren uit hulpverlening, dienstverlening, onderwijs van Houthalen-Helchteren, Heusden – Zolder, Ham, Leopoldsburg, Tessenderlo, Herk-de-Stad, Lummen, Halen, de vzw Molenberg, de Vlaams coördinator opvoedingsondersteuning en het provinciaal steunpunt opvoedingsondersteuning. Met de opvoedingswinkel West-Limburg wil men in de regio een divers aanbod opvoedingsondersteuning realiseren voor alle ouders.

Het project POKO wil in eerste instantie in de diverse deelnemende gemeenten het overleg (netwerk) betreffende (kansarme) ouders van jonge kinderen (0 tot 3 jaar) en (kansarme) zwangeren verder uitwerken. Centraal staan ontmoeting en ervaringsuitwisseling.

In het overleg komen niet alleen diverse lokale partners samen die een rol spelen in de ondersteuning van (kansarme) ouders van jonge kinderen, maar ook de (kansarme) ouders zelf en/of ervaringsdeskundigen in de kansarmoede. Tijdens de overlegtafel worden de noden en de mogelijkheden in de gemeenten besproken en komt de vraag naar de behoeften van de doelgroep zelf aan bod. Er wordt bekeken hoe die samenhangen en hoe ze vertaald kunnen worden in een aanbod/proeftuintje ontmoeting. De verschillende methodieken en werkvormen die bijdragen tot ontmoeting worden in dit eerste proces gekozen en vertaald naar de proeftuintjes. Dat voorbereidend proces op zich draagt bij tot de lokale netwerkversterking en leidt tot een betere afstemming tussen diverse professionals. De doorschakeling naar een alternatief aanbod kan hierdoor vlotter verlopen.

lees verder op volgende bladzijde



Vanuit de gemaakte analyse worden de proeftuintjes rond ontmoeting en ervaringsuitwisseling voor (kansarme) ouders van jonge kinderen en (kansarme) zwangeren gerealiseerd. De ontmoeting en ervaringsuitwisseling tussen de ouders, de kinderen en toekomstige ouders gaan door met ondersteuning van een professional. De ontmoeting wordt ingezet als middel om hun eigen kracht te herstellen. Men vertrekt vanuit de eigen wijsheid, ervaringen en vragen die worden samengelegd om zo de gemeenschappelijkheid alsook de uniciteit te kunnen ervaren en te benutten. Voorbeelden van proeftuintjes: ontmoetingsplaatsen, oudergroepen voorschoolse trajecten, ontwikkelingsstimulerende activiteiten voor ouder en kind, ontbijt- en praatmomenten,...

POKO biedt op een laagdrempelige manier de kans om een lokaal, preventief ontmoetingsgericht aanbod te voorzien afgestemd op enerzijds de lokale actoren en hun opportuniteiten en anderzijds de doelgroep zelf.



4/7 Een omvattende strategie

Als afsluiter geven we een uitgebreid voorbeeld van een omvattend plan voor de bestrijding van kinderarmoede. Het OCMW van **Zottegem** neemt het voortouw om vanuit zijn regisseursrol de krachten, de expertise en de middelen te bundelen met het oog op een daadkrachtigere en efficiëntere aanpak.

EEN LOKAAL KINDERRECHTENPLAN ALS HEFBOOM TER BESTRIJDING VAN KINDERARMOEDE - OCMW ZOTTEGEM

In Zottegem in de regio Zuid-Oost-Vlaanderen neemt het OCMW-bestuur het voortouw. Het OCMW kan hiervoor rekenen op de medewerking van enerzijds de sleutelpartners, CAW Aalst en CKG Zonneheuvel en anderzijds de netwerkpartners Kind en Gezin, RWO Aalst, RWO Oudenaarde, Preventieteam van het agentschap Jongerenwelzijn, de CLB's, de voorzitters van het netoverschrijdend scholenoverleg basis- en secundair onderwijs, 't WEB vzw (dienst begeleid wonen), Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Zuid- Oost-Vlaanderen en Integrale Jeugdhulp. De sleutel- en netwerkpartners vormen samen de Stuurgroep Kinderrechten.

Het Zottegems lokaal kinderrechtenplan is één geheel van acties voor zowel kinderen als ouders. We zoemen hier in op de aanpak van kinderarmoede voor de leeftijdsgroep 0 tot 3 jaar. Het kinderrechtenplan beoogt de realisatie van volgende vijf doelstellingen:

Doelstelling 1:

Vanuit een samenwerking en netwerking de diversiteit en de complexiteit van de armoedeproblematiek benaderen vanuit de volledige gezinscontext waarbij het belang van het kind steeds centraal staat.

Doelstelling 2:

Diverse gezins- en opvoedingsondersteunende initiatieven om te zorgen voor een breed draagvlak voor het plan en om de diverse werkingen op elkaar af te stemmen.



Doelstelling 3:

Het Kinderrechtenplan is een werkkader waarbinnen elke partner zich actief en binnen zijn mogelijkheden engageert, binnen de gemaakte afspraken.

Doelstelling 4:

Pro-actief en preventief onderbeschermde gezinnen met kinderen opsporen en samen met hen op pad gaan om hen de nodige rechten te garanderen.

Doelstelling 5:

Voeren van een brede communicatie naar diverse faciliterende partners en naar de Zottegemse ouders.

En deze doelstellingen werden omgezet in een plan van aanpak:

1. RECHT OP EEN VEILIGE (T)HUISOMGEVING

Actie 1.1: Prenatale begeleiding (regie OCMW)

Alle netwerkpartners gaan binnen hun werking proactief op zoek naar kwetsbare aanstaande moeders en leiden ze toe naar Kind en Gezin of naar CKG Zonneheugel die een prenataal begeleidingstraject kunnen opstarten.

Actie 1.2 Onthaalouders coachen jonge ouders (actor OCMW)

Vanuit de Dienst voor Onthaalouders van het OCMW wil men jonge ouders, die beperkt zijn in hun vaardigheden, praktische ervaring laten opdoen bij een onthaalouder.

Actie 1.3 Het ZIBO-kaffee (actor OCMW, regie OCMW)

Een voorschoolse ontmoetingsplaats voor ouders en kinderen waar het uitbouwen van nieuwe relaties en contacten centraal staat.

Actie 1.4 Het Steunpunt Opvoedingsondersteuning (actor CAW Aalst en regie OCMW)

De lokale coördinator van het Steunpunt Opvoedingsondersteuning or-

ganiseert jaarlijks 4 infomomenten voor ouders met kinderen tussen 0 en 18 jaar. De onderwerpen van de infomomenten worden mee bepaald door de deelnemers. Zij geven hun interesses mee door middel van het evaluatieformulier van de info-avond. Elk infomoment kan rekenen op een gemiddelde van 35 à 40 deelnemers. Een aantal van de infoavonden gaan door in samenwerking met een lokale vereniging zoals de Gezinsbond.

Actie 1.5 Een pedagogisch consult en oudergroepen aansluitend op de werking van Kind en Gezin (actor CAW Aalst, regie OCMW)

Pedagogische consult

Alle ouders met kinderen jonger dan 3 jaar kunnen met hun vragen over verzorging,voeding, veiligheid, opvoeding, gezondheid en ontwikkeling terecht bij Kind en Gezin. In overleg met het regiohuis van Kind en Gezin en met het consultatiebureau van Kind en Preventie is afgesproken dat het Steunpunt Opvoedingsondersteuning een pedagogisch consult aanbiedt aan ouders met kinderen van 3 jaar tot 18 jaar. Op die manier wordt de ouders de continuïteit van een laagdrempelige dienstverlening gegarandeerd.



Oudergroepen

In de loop van 2012 start Kind en Gezin met een consultatie voor specifieke leeftijdsgroepen. De groep van peuters (30 maanden) is de groep die zich stilaan voorbereidt op de overstap naar de kleuterschool. Een belangrijk scharniermoment om de ouders te informeren over het belang van kleuteronderwijs, te informeren en zo nodig te begeleiden bij de inschrijving op de gekozen school.

Actie 1.6 De ZIBOtheek

De speel-o-theek van het OCMW is voor alle Zottegemse gezinnen met kinderen en zeker voor de kwetsbare gezinnen een belangrijke partner om de speel- en ontwikkelingskansen van de kinderen te verhogen.

2. RECHT OP ONDERWIJS

Actie 2.1: Kinderen en ouders ondersteunen door een aanbod van huiswerkbegeleiding en opvoedingsondersteuning aan huis. (actor OCMW, coördinatie OCMW)

De Zottegemse basisscholen, CLB's en de netwerkpartners leiden de gezinnen met kinderen in 3de kleuter en basisschool, toe naar de maatschappelijk werker van het OCMW. Zij bezoekt de gezinnen en stelt hen het aanbod van de huiswerkbegeleiding en opvoedingsondersteuning voor.

Actie 2.2: Jongere broer of zus

Is er in het gezin een jongere broer of zus is dan worden die mee opgenomen in het begeleidingstraject.

Actie 2.3: Dienst voor Onthaalouders van het OCMW begeleidt mee de overstap naar de kleuterschool

De ankerfiguur is halftijds verantwoordelijke bij de dienst voor onthaalouders. Samen met haar collega is zij best geplaatst om een aangepast aanbod van voorbereiding op de kleuterschool aan te bieden aan de gezinnen die de onthaaldienst verlaten.



3. RECHT OP VRIJETIJDSPARTICIPATIE

Actie 3.1 Instap in het Vlaams participatiedecreet (coördinatie OCMW)

De dienst Cultuur, de Jeugd- en Sportdienst en de Sociale Dienst van het OCMW zitten samen in het lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie. Het netwerk diende voor 1 oktober 2011 de lokale afsprakennota in bij het Agentschap Sociaal Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen.

Actie 3.2 Inventariseren en communiceren van de bestaande kortingsysteem (actor lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie, coördinatie OCMW)

De inventaris wordt verspreid over de diverse netwerkpartners die op die manier kunnen instaan voor de verspreiding van de informatie en de eventuele toeleiding.

Specifieke kortingen voor kinderen en jongeren worden gecommuniceerd via de scholen.

Actie 3.3 Netwerk zoekt actieve toeleiders (actor lokaal net werk vrijetijdsparticipatie)

Het netwerk gaat actief om zoek naar toeleiders van kinderen en jongeren zoals scholen, jeugdwerk, sociale diensten, het project huiswerkbegeleiding, etc. Voor de cliënten van het OCMW kan de financiële drempel weggenomen worden met de middelen van het federale fonds voor Sociale en Culturele Participatie. Voor de niet OCMW- cliënten kan geput worden uit de (extra) middelen van het participatiedecreet. Organisaties die mensen in armoede opnemen en daardoor inkomsten derven kunnen ook vergoed worden door de middelen van het participatiedecreet.

Actie 3.4 Project huiswerkbegeleiding en opvoedingsondersteuning, een actieve toeleider

Binnen dit project stimuleren de studenten de vrijetijdsparticipatie van de kinderen. De ankerfiguur zal bij ouders peilen naar hun invulling van hun vrije tijd. Zij zal enerzijds de drempels bij de ouders registreren en hen tegelijk ook informeren over de huidige kortingssystemen.

4. RECHT OP GEZONDHEID

De stuurgroep Kinderrechten en de partners van het netoverschrijdend scholenoverleg secundair onderwijs blijven in overleg met CGG Zuid-Oost-Vlaanderen aandringen om bij uitbreiding van de Geestelijke Gezondheidszorg in Zuid-Oost-Vlaanderen prioritair een structurele antennewerking voor kinderen en jongeren in Zottegem uit te bouwen.



Bibliografie

- (1) Bradshaw, J., Hoelscher, P. & Richardson, D. (2007), An Index of child well-being in the European Union, *Social Indicators Research* (80): 133-177.
- (2) De Boyser, K. (2007), Armoede, sociale ongelijkheid en gezondheid in cijfers, in: Vranken, J. e.a. (eds), *Armoede en sociale uitsluiting: Jaarboek 2007*, Leuven: Acco.
- (3) Dierckx, D. & Raeymaeckers, P. (2010), Kinderen in armoede in Europees perspectief: beleidsgerichte probleemanalyse.
- (4) Duncan, G., Yeung, J. W., Books-Gunn, J., Smith, J. (1998), How much does childhood poverty affect the life chances of the children?, *American Sociological Review*, 63 (3): 406-423.
- (5) EACEA (2009), *Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities*. Brussel: Europese Commissie.
- (6) Geenen, G., *Intergenerationele overdracht van gehechtheid bij Belgische moeders en kinderen die in extreme armoede leven: een meervoudige gevalstudie*, Proefschrift aangeboden tot het verkrijgen van de graad van Doctoraat in de Psychologie, KULeuven, 2007
- (7) Hedeboom, G. & Pepermans, A. (2009), *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest*, Leuven: HIVA/Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- (8) Hoelscher (2006), Kinderarmoede en kindervelzijn in de Europese Unie, in: Vranken, J., De Boyser, K., Dierckx, D. (eds), *Armoede en sociale uitsluiting: Jaarboek 2006*, Leuven: Acco.
- (9) *Kind en Gezin* (2010), *Het kind in Vlaanderen*.
- (10) Lahaye, W., Albarello, E., Van Gils, J., Wiliquet, M. & Willekens, T. (2012), Kinderarmoede, in: Vranken, J., Lahaye, W., Geerts, A. & Coppée, C. (eds), *Armoede in België. Jaarboek 2012*, Leuven: Acco.
- (11) Nicaise, I. (2010), Kinderarmoede en sociale uitsluiting van kinderen, *Belgisch tijdschrift voor sociale zekerheid* (3e trimester 2010).

- (12) Small, M. & Newman, K. (2001), Urban poverty after the truly disadvantaged: the rediscovery of the family, the neighborhood and culture, *Annual Review of Sociology*, 27: 23-49.
- (13) Vranken, J. (2012), Besluit, bevattende enige aanbevelingen, in: Vranken, J., Lahaye, W., Geerts, A. & Coppée, C. (eds), *Armoede in België. Jaarboek 2012*, Leuven: Acco.
- (14) Vanhee, L. (2007), *Weerbaar en broos: mensen in armoede over ouderschap: een verkennende kwalitatieve studie in psychologisch perspectief*, Proefschrift aangeboden tot het verkrijgen van de graad van Doctoraat in de Psychologie, KU Leuven, 2007